

JAARVERSLAG
2023

Met de steun van de Vlaamse Overheid

Raakvlak Jaarverslag 2023

Publicatie: 2024/3

Verantwoordelijke uitgever: Jari Mikkelsen

Auteurs: Stefan Decraemer, Femke Germonpré, Jan Huyghe, Griet Lambrecht, Caroline Landsheere, Jari Hinsch Mikkelsen, Frederik Roelens, Stéphanie Van den Broecke, Tessa Van Esbroeck, Tom Vandelannoite en Dieter Verwerft

Beheerscomité: Pascal Ennaert (voorzitter), Lieselotte Denolf (vice-voorzitter), Jurgen Dehaemers, Bert De Brabandere, Rik Strubbe, Katrien Talloen, Wim Vandenberghe en Patricia Waerniers

Adviesraad: Anja Willaert, Sofie Baert, Conny Lambert, Hannelore Neyt, Jan Hutsebaut, Peter Debusschere, Thomas Hoeberigs, Michiel Mestdagh

Contact: Raakvlak
Komvest 45
8000 Brugge
T +32 [0]50 44 50 44
E info@raakvlak.be

© Raakvlak, maart 2023

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorgaande schriftelijke toestemming van Raakvlak.

Inhoud

Voorwoord	4
Wie-is-wie	6
Bieke Hillewaert: Pionier	8
Onroerenderfgoeddepot De Pakhuizen	12
De Erfgoedfabriek	16
Jong volk	18
De bodem van het jaar: Markt, Torhout	21
Archeologie in Brugge en Ommeland	24
Eekhoutpoort, Brugge: het archeologisch onderzoeksprogramma op de nieuwe museumlocatie BRUSK	28
In de coulissen van de cel Stadsarcheologie	32
Brugge Onroerenderfgoedgemeente	35
Naoorlogs bouwkundig erfgoed (1945-1989). Onbekend maakt onbemind?	36
Congressen in 2023	40
Scholenbezoeken	42
Vondsten(f)luisteraars	44
Activiteiten in beeld	46
Communicatie	50
Publicaties	51
Publicatie: "De Bergenvaarders 2: Een Alchemist in Brugge"	52
Agenda 2024	54

Voorwoord

Het jaar 2023 voelt bij mij alsof het voorbij gevlogen is! Mijn eerste instinct was 'Tja, wij hebben niet zo veel bereikt bij Raakvlak dit jaar.'. En dan begon ik op te lijsten wat wij met de dienst Raakvlak dit jaar allemaal gerealiseerd hebben. Ik zal de top van de ijsberg, de meest in het oog springende realisaties, toelichten.

Het jaar begon met het organiseren van twee internationale evenementen voor de academische wereld. Van 14 tot 16 januari gaf de Vakgroep Archeologie van Universiteit Gent in samenwerking met Raakvlak de workshop 'Geoarcheologische reconstructie van Holocene kustlandschappen langs de Noordzee'. Tijdens deze driedaagse bijeenkomst werden de deelnemers getraakteerd op de tentoonstelling 'Brugge en de Zee' in het stadhuis van Brugge, gevolgd door een reeks uitstekende academische lezingen en een praktische opleiding.

Eind maart organiseerde Raakvlak in samenwerking met de dienst Monumentenzorg en Erfgoedzaken van Stad Brugge en de Vakgroep Archeologie van Universiteit Gent de Belgisch-Nederlandse Contactdagen voor Archeologie en Bouwkundig Erfgoed. Het was meer dan 15 jaar geleden dat deze jaarlijkse bijeenkomst in Brugge doorging. Met bijna 450 deelnemers verspreid over drie dagen was dit een van de grootste, en in alle bescheidenheid, een van de best georganiseerde BNA-dagen die er tot op heden zijn geweest.

In 2023 bereikte de reizende tentoonstelling 'Gif mo Goaze!' onze regio: eerst in Beernem (vanaf 27/1), daarna in Oostkamp (vanaf 5/6) en finaal in Torhout (vanaf 2/9). De tentoonstelling belicht de verschillende archeologische periodes, vanaf de steentijd tot de wereldoorlog, en toont de belangrijkste archeologische vondsten uit het onderzoek bij de aanleg van de Fluxys aardgasleiding tussen Alveringem en Maldegem in 2014-2016. Door samen te werken met de lokale besturen van de drie gemeentes kon een aanzienlijk aantal scholieren de tentoonstelling bezoeken en dit onder de vakkundige begeleiding van lokale gidsen die op voorhand getraind waren door Raakvlak.

Qua veldwerk is er één site die bijzonder vermeldingswaardig is, namelijk de opgraving op de BRUSK-site in het centrum van Brugge. De opgraving begon eind mei en liep tot begin juli. Tijdens het vooronderzoek werden enkele proefputten onder de vroegere schoolgebouwen onderzocht, net als een mechanisch boorraai die tot 6 meter diepte onder het maaiveld nieuwe inzichten in de loop van de Reie heeft teweeggebracht. Een relatief kleine zone ter hoogte van de speelplaats aan de kant van de Eekhoutpoort werd opgegraven. Door de vele recente verstoringen was er twijfel of de opgraving voldoende interessant materiaal zou opleveren. Tot onze grote verbazing konden wij de ene interessante vondst na de andere waarmaken. De apotheose was ongetwijfeld de vondst van een loden kist. Met deze vondst bereikten wij zelfs het nationale nieuws. Van wie is de loden kist? Wacht maar tot wij het volledige verhaal van de site kunnen vertellen. Het belooft bijzonder interessant te worden voor de geschiedenis van Brugge.

2023 was ook het jaar waarin in de bibliotheek van Beernem het project 'Vondsten(f) luisteraars' voorgesteld werd aan de pers (23/10). Dankzij Caroline en Tessa werd het eindresultaat veel ambitieuzer dan wat initieel was beoogd. Er werden 16 archeologiekoffers uitgewerkt met erin 3D-geprinte replica's van archeologische vondsten afkomstig van de respectievelijke gemeentes. De projectinhoud werd uiteindelijk ook uitgewerkt als een aparte module op de website van Raakvlak www.123archeologie.be. Het was bij momenten een moeilijk, maar tegelijk leerrijk parcours.

Wij proberen bij Raakvlak steeds te verbreden, nieuwe doelgroepen te bereiken en mensen te enthousiasmeren over archeologie. Op de vraag of wij een educatieve bijlage wilden uitwerken voor een tweede editie van het stripverhaal van de Bergenvaarders hebben wij daarom ook direct 'ja!' gezegd. In dit tweede nummer trekken de Bergenvaarders naar Brugge en ontmoeten ze een alchemist. We hopen dat kinderen die de strip lezen ook de educatieve bijlage zullen lezen en op deze manier geïnteresseerd raken in geschiedenis en archeologie.

2023 was het jaar waarin de nieuwe erfgoedfabriek werd opgeleverd. De nieuwe infrastructuur, bestaande uit verschillende depotruimtes, bureaus en werkruimtes is op maat gemaakt voor een optimale erfgoedwerking. Met deze faciliteiten zal de fascinerende archeologische collectie van Brugge en het Ommeland optimaal kunnen bewaard worden voor de komende generaties. Omwille van organisatorische redenen zal Raakvlak als laatste dienst deze gloednieuwe faciliteiten in gebruik kunnen nemen. Het effectief verhuizen van de dienst en de collectie, die wij al 5 jaar aan het voorbereiden zijn, zal een bijzonder grote uitdaging worden. Hoe we dit tot een goed einde brengen, zal je ongetwijfeld kunnen lezen in het volgende jaarverslag.

In 2023 bereikte Nico Inslegers zijn pensioenleeftijd. Nico was al tientallen jaren een vaste waarde bij Raakvlak. We organiseerden een afscheidsbarbecue en we konden Nico gelukkig ook overtuigen om te blijven werken voor Raakvlak als vrijwilliger. Zijn expertise als restaurator, schilder en fotograaf hebben wij intensief nodig gehad in de maanden die volgden op zijn pensioen. Enerzijds voor het project 'Vondsten(f)luisteraars', maar anderzijds ook voor de interne opleiding van Femke als de nieuwe fotograaf. Na een bikkelharde strijd tussen verschillende geschikte kandidaten mocht Femke vanaf augustus beginnen in de nieuwe functie als digitaliseringsdeskundige bij Raakvlak. Behalve fotografie, GIS-werking en Trimble inmetingen, zal Femke Raakvlak ook ondersteunen en begeleiden in het verder digitaliseren van de collectie.

Helaas moesten wij eind 2023 afscheid nemen van Tessa. Ze werkte als publieksmedewerker tijdens het project 'Vondsten(f)luisteraars' en vormde gedurende anderhalf jaar een ijzersterk duo met Caroline. Daarnaast hebben wij ook afscheid genomen van Stephanie. Ze is medio december gemuteerd naar de dienst Bestuurszaken in het stadhuis van Brugge. Stephanie is misschien wel van werkplek veranderd, in geest blijft ze het zonneke van Raakvlak. Wij twijfelen er niet aan dat wij nog veel leuke momenten samen zullen beleven tijdens feestelijkheden, evenementen en bij optredens van de stadsband "The Civil Servants".

“Bij daad en met de pen zullen wij de jongere en toekomstige generaties archeologen duidelijk maken welke pionier Bieke was op vlak van archeologisch onderzoek in onze regio.”

Helaas was 2023 ook een triest jaar. In september werd een afscheidsceremonie gehouden in de duinen van Oostende ter ere van Bieke Hillewaert. Op een mooie zomerse dag werd ze uitgezwaaid door haar familie, vrienden en veel (oud) collega's. Ze had kort daarvoor een meer dan 10 jaar durende strijd tegen kanker verloren. Strijden kon Bieke als geen ander: strijden voor de archeologie, strijden voor Raakvlak, strijden voor het Raakvlakteam en later strijden voor de Vakgroep Archeologie bij Universiteit Gent. Wij zullen de vele mooie momenten die wij samen mochten beleven met Bieke blijven koesteren. Tegelijk zullen wij bij daad en met de pen de jongere en toekomstige generaties archeologen duidelijk maken welke pionier ze was op vlak van archeologisch onderzoek in de zand- en polderstreek van onze regio.

2023 was met momenten een mooi jaar, maar tegelijk ook een bewogen jaar. Mensen komen en mensen gaan, onze archeologische collectie zal blijven bestaan. In de geest van Bieke zullen wij bij Raakvlak de strijd voor archeologisch, bouwkundig en landschappelijk erfgoed verder zetten en hopen in de komende jaren vele interessante onderzoeken te mogen uitvoeren en vertalen in een boeiende publiekswerking. Ik wens iedereen veel leesplezier en zie jullie graag terug in 2024!

Jari Hinsch Mikkelsen
Diensthooft

Raakvlak

Raakvlak is de Intergemeentelijke Onroerendergoeddienst (IOED) van Brugge en Ommeland. Ons werkingsgebied omvat naast Brugge ook Beernem, Damme, Jabbeke, Knokke-Heist, Oostkamp, Torhout en Zedelgem. Onder Raakvlak vallen vier cellen: het onroerendergoeddepot 'De Pakhuizen', de cel IOED Brugge en Ommeland, de cel Aardewerk archeologisch onderzoek en de cel Stadsarcheologie.

Met het hele team van Raakvlak staan we altijd klaar om onze passie voor archeologie, depotwerking, bouwkundig en landschappelijk erfgoed te delen met het brede publiek. Dat werd in 2023 nergens meer duidelijk dan op de site Brugge-Eekhoutpoort (BRUSK). Van kraanwerk tot detailwerk, van muren kuisen tot skeletten opgraven, van rondleidingen geven tot activiteiten begeleiden tijdens de Archeologiedagen. Werkelijk iedereen heeft zijn steentje bijgedragen. Want bij ons geldt: samen staan we sterk!

Team Raakvlak aan het werk op de BRUSK-site

JARI

CAROLINE

TESSA

NICO

FEMKE

STEPHANIE

SERGE

JURGEN

Raakvlak

- Jari Mikkelsen: diensthoofd en senior bodemkundige
- Caroline Landsheere: publieksmedewerker
- Tessa Van Esbroeck: publieksmedewerker
- Stéphanie Van den Broecke: administratieve ondersteuning
- Nico Inslegers: fotografie en digitalisatie (tot augustus)
- Femke Germonpré: digitaliseringsdeskundige (vanaf augustus)
- Serge Van Liefferinge: technisch medewerker
- Bjørn Verbeke: technisch medewerker
- Jurgan Van de Walle: erfgoedarbeider

Onroerendergoeddepot De Pakhuizen

- Jan Huyghe: depotbeheerder
- Griet Lambrecht: depotbeheerder

IOED Brugge en Ommeland

- Stefan Decraemer: onroerend erfgoedconsulent (archeologie, bouwkunde en landschappen)
- Tom Vandelannoite: onroerend erfgoedconsulent (archeologie, bouwkunde en landschappen)

Aardewerk Archeologisch onderzoek

- Dieter Verwerft: archeoloog
- Femke Germonpré: archeoloog

Stadsarcheologie

- Frederik Roelens: stadsarcheoloog
- Caroline Landsheere: publieksmedewerker

JAN

GRIET

BIÖRN

TOM

STEFAN

DIETER

FREDERIK

WIE IS WIE

Op 6 september 2023 nam Bieke Hillewaert, op 62-jarige leeftijd, afscheid van ons na een moedige strijd tegen een slepende ziekte. Bieke was een leeuw, een bij, de lijm, een rosse furie, een klein maar groot besje, een archeologe, een wetenschapper, een potjes-expert, een kunstenaar, een puzzelaar, een zanger, een stijlicoon, mama, zus, partner, vriendin, inspiratiebron...

Bovendien was Bieke een ware pionier in haar vakgebied. Gedurende bijna 30 jaar heeft ze een onuitwisbare indruk achtergelaten op archeologie in Brugge en daarbuiten.

Haar afwezigheid wordt nog altijd sterk gevoeld, maar haar nalatenschap blijft voortleven. Vijf collega's delen hoe Bieke's pionierswerk hen heeft beïnvloed.

Bieke Hillewaert: Pionier

Pionier in de polders

Dieter Verwerft

Als ik mezelf professioneel zou moeten omschrijven, dan zou ik onder meer spreken over 'een archeoloog met een passie voor het achterhalen van de plaats van de mens in zijn landschap' en over 'een wetenschapscommunicator die de archeologische kennis zo wijd mogelijk wil verspreiden'.

Als ik daar over nadenk, dan stel ik vast dat beide aspecten een erfenis zijn van Bieke, mijn eerste leidinggevende bij Raakvlak. Ze heeft een grote invloed uitgeoefend op mijn carrière. Door haar drive is Raakvlak erin geslaagd zeer grootschalige lijntrajecten te onderzoeken in de kustpolders. Hoe we dat deden, daarin kregen we vrijheid, maar het 'waarom' was ingegeven door Bieke. Zij schreef het verhaal van het landschap rond Brugge, waar wij tot vandaag stukken aan toevoegen.

En net zoals Bieke dat deed, vertalen wij die archeologische kennis in wetenschappelijke artikels, tentoonstellingen en publieksevenementen. In 2023 werkten we het syntheseonderzoek naar veen in de oostelijke kustpolders af. Op basis van dit onderzoek hebben we Biekies landschapsreconstructiekaarten kunnen verfijnen. In mijn laatste communicatie met haar bevestigde ze onze conclusies. Toen wist ik dat we goed werk afgeleverd hadden.

In 2024 is het onderzoeksrapport gepubliceerd, maar Bieke leerde mij ook dat onze resultaten leesbaar moesten zijn. Daarom maakten we een brochure met daarin de belangrijkste resultaten, waaronder de landschapsreconstructiekaarten. Op die manier wordt de soms complexe archeologische informatie uit de kustpolders een begrijpelijk verhaal en dat hebben we in de eerste plaats aan haar te danken.

Pionier in publiekswerking

Caroline Landsheere

Bieke was een ware pionier op het gebied van publieksarcheologie. Haar streven naar het betrekken van het brede publiek en haar sociaal engagement in de buurt waren ongeëvenaard, lang voordat termen als 'participatie' gemeengoed werden. Ze stond altijd klaar om het publiek te woord te staan aan de rand van opgravingsseuven en mobiliseerde vrijwilligers om opgravingsmateriaal te verwerken.

Met haar 'vuilniszakproject' bracht ze meer dan 15 jaar lang archeologie rechtstreeks naar de klas, waarbij ze jonge leerlingen op een boeiende manier liet kennismaken met het verleden. De workshops waren zo gegeerd in de basisscholen in ons werkingsgebied, dat de aanvragen niet meer bij te houden waren. Daarnaast bracht ze letterlijk stukjes geschiedenis naar de buurt door een speelplein in de vorm van een Karolingisch huis te realiseren achter de Refuge en een reconstructie van een Merovingisch huis te plaatsen bij het WZC Hallenhuis.

Bieke's onvermoeibare inspanningen en visionaire aanpak hebben de weg geplaveid voor mijn rol als publieksmedewerker vandaag. Dankzij haar is publiekswerking uitgegroeid tot een kernpunt in de werking van Raakvlak. De afgelopen jaren mocht ik educatieve concepten ontwikkelen zoals '123archeologie.be', talrijke scholen en buurtbewoners rondleiden op opgravingen, publieksevenementen organiseren tijdens Erfgoeddag, Archeologiedagen en Open Monumentendag, tentoonstellingen ontwikkelen... en nog veel meer. Zonder Bieke's onschatbare bijdrage was dat nooit mogelijk geweest en daar ben ik haar diep dankbaar voor.

Jari Mikkelsen

In het begin van dit millennium waren er nog iets meer dan een handvol stedelijke archeologische diensten in Vlaanderen. Dit was ook het geval voor Brugge waar een archeologische dienst het daglicht zag in 1977. Onder impuls van Bieke Hillewaert, en ongetwijfeld aangemoedigd door haar man Yann Hollevoet, groeide het besef dat het verhaal van Brugge pas relevant was als deze in een bredere regionale context werd gepositioneerd. De link met het zandige hinterland, de vruchtbare polders en de toegang tot de Noordzee moest integraal deel uitmaken van het werkingsgebied. Het idee en het vechten voor een regionale werking is de verdienste van Bieke, en dit lang voordat regionale samenwerkingsverbanden een Vlaams “modewoord” werd. Raakvlak werd opgericht in 2004.

Het eerste bestuur bestond uit een aantal noemenswaardige visionaire politici die de voordelen in een sterke regionale werking inzag. Deze waren voorzitter en schepen Yves Roose (Brugge), burgemeester en ondervoorzitter Patrick Arnou (Zedelgem), burgemeester Roland Verleye (Jabbeke), raadslid Wim Decraemer (Brugge) en secretaris Bieke Hillewaert (Raakvlak).

In de volgende jaren slaagde Bieke erin om Raakvlak te laten groeien met het opnemen van Beernem (2007), Knokke-Heist (2007), Torhout (2007), later met Damme (2010) en finaal met Oostkamp (2017). Dankzij het oprichten van Raakvlak konden tenminste bij overheidswerken, voorafgaand de bouwwerken, archeologisch veldwerk verricht worden. Hierdoor kon over de jaren heen een reeks spraakmakende opgravingen uitgevoerd worden, denk bijvoorbeeld aan Prinsenhof, Damme Stakendijk, Brugge Garenmarkt, Beernem Beerstraat Breidelstraat, Brugge Verversdijk, Zeebrugge Achterhaven, Brugge Pottrierei, Zedelgem De Arend, Brugge Sint-Adries Refuge, Brugge Sint-Andries Kosterijstraat, Brugge Sint-Andries Molendorp, Brugge 't Zand. Iets dat vaak in deze context wordt vergeten, is dat tegelijk met het inrichten van een regionale archeologisch werking ook een regionaal archeologisch depot ingericht werd, en dit 12 jaar voordat Vlaanderen een dergelijke depotwerking begon te erkennen en subsidiëren.

Pionier voor Raakvlak

Pionier als mentor

Katelijne Vertongen

Bieke wist dat de toekomst van de archeologie verzekerd kon worden door jonge mensen kansen te geven, door ze op te leiden en haar kennis met hen te delen. Dankzij haar vond je tijdens de zomermaanden jobstudenten in de sleuf en op de dienst die betaald stage deden. Velen bleven hangen om een thesis te doen op Brugs materiaal, of keerden terug in projecten, of in vast dienstverband. Bieke nam de tijd voor hen, nam hen mee in haar denkpatroon, gaf advies maar ook de vrijheid om zelf te onderzoeken en te exploreren, wetende dat ze altijd klaar stond om mee te denken en te supporteren.

Die aanpak nam ze ook mee toen ze in 2018 naar de UGent terugkeerde als onderwijsbegeleidster aan de Vakgroep Archeologie, een job die haar op het lijf geschreven was. Ze legde zich met haar grote vakkennis en voorliefde voor de studie van middeleeuwse materiële cultuur toe op het begeleiden van de studenten in de practica voor de bacheloropleidingen en bij mastertheses. Haar geduld en didactisch talent in het overbrengen van kennis en vaardigheden in het determineren van vondsten maakten van haar een begaafde en gewaardeerde lesgeefster. Ze groeide door haar rustgevende, minzame aanpak uit tot een moederfiguur voor de studenten.

Door haar persoonlijkheid en visie was Bieke een mentor voor velen op werkveld maar ook op persoonlijk vlak. Ze wordt door velen gemist.

Pionier in stadsarcheologie

Frederik Roelens

Vandaag ben ik als stadsarcheoloog van bij het begin betrokken bij grote bouwdoosjes. Als kind van haar tijd ging Bieke actief op zoek naar bouwplaatsen in de binnenstad die een grote kans op archeologische vondsten boden. Vanwege het ontbreken van wetgeving was de output sterk afhankelijk van goede contacten met aannemers. Ongeacht de mee-of tegenwerking, moesten op elke werf snel de nodige registraties worden uitgevoerd en werd getracht om te redden wat er te redden viel, voordat de kranen en andere machines de archeologische resten voorgoed vernielden.

Typerend voor de aanpak van Bieke is dat ze niet koos voor de meer monumentale stadsarcheologische projecten, zoals de Onze-Lieve-Vrouwekerk, de Burg, het Sint-Janshospitaal, het Augustijnenklooster en het Predikherenklooster, maar ook aandacht had voor, op het eerste zicht, minder spraakmakende locaties. Haar interesse leidde al snel tot de ontdekking van resten van ambachtelijke activiteiten. Ze vond materiële overblijfselen van leerlooiers (zoals op de Garenmarkt en in de Willemstraat) en later ook van ververs (op de Verversdijk) en pottenbakkers (op de Spinolarei).

De onderzoeken van Bieke vormen nog steeds de basis voor de kennis over middeleeuwse ambachten en hun specifieke materiële overblijfselen in het Brugse.

Twee fragmenten van parfumsprekelaars, gedetermineerd tijdens het onderzoek van L. Desnerck. Late Middeleeuwen, Brugge Woensdagmarkt - Spanjaardstraat. Inventarisnummers: 96001/1/3/29 en 96001/1/3/30

Loketfunctie

In 2023 kreeg het depot bijna 200 vragen. Vragen van de inwoners van ons werkgebied handelden voornamelijk over deponeringen, schenkingen, determinatie van vondsten, gebruik van foto's en informatie uit de bibliotheek. Vragen van wetenschappelijke instellingen, archeologische bedrijven, musea en gemeentebesturen handelden voornamelijk over bruiklenen, deponeringen, hulp bij de organisatie van tentoonstellingen, informatie over onderzoeken, artikels, gidsbeurten, deelname aan onderzoeken en het raadplegen van stukken uit het depot of de bibliotheek.

Regelmatig zijn er ook vragen om foto's in hoge resolutie te bezorgen voor allerlei publicaties en studies in binnen- en buitenland, zoals Duitsland, Frankrijk en Nederland. Uit Griekenland kwam een vraag rond het luxetextiel dat in de Onze-Lieve-Vrouwekerk is opgegraven waar we positief op konden antwoorden. Naast verschillende binnenlandse onderzoekers, was er dit jaar ook bezoek van drie buitenlandse onderzoekers die het depot kwamen raadplegen. Deze zomer was er het bezoek van Erik Johansson (Lunds Universitet) uit Zweden die onderzoek doet naar hoogversierd en ander geglazuurd aardewerk. In het najaar kreeg De Pakhuizen bezoek van Prof. Dr. Ann Marie Rasmussen (te zien op de foto van haar gefotografeerd door een spiegelinsigne) en Dr. Hannah Gardiner (University of Waterloo), twee Canadese onderzoekers. Zij doen onderzoek naar middeleeuwse insignes. We voelden de voorbije jaren, jaar na jaar, een stijging van de buitenlandse vragen over de collectie. De gezamenlijke inspanningen van de dienst om de collectie te ontsluiten via de website en Raakvlak bekender te maken in het Brugse Ommeland en ver daarbuiten via vele activiteiten, wetenschappelijke artikels en de sociale media werpt zijn vruchten af.

ONROERENDERFGOEDDEPOT DE PAKHUIZEN

Ondersteuning lopend onderzoek

In 2023 boden we onder andere onze medewerking aan volgende onderzoeken:

Masterthesis over middeleeuws glas in Brugge - Lieselotte Desnerck (UGent)

Syntheseonderzoek: Vroeg La Tène-occupatie ten westen van de Schelde
- Baac en Monument Vandekerckhove

Syntheseonderzoek: ALIMENT, een onderzoek naar de evolutie van het rund van de late middeleeuwen tot de 19de eeuw - Ben Gruwier (VUB) + voorbereiding tentoonstelling

Materiaalstudie beerput Woensdagmarkt/Spanjaardstraat
- Maxime Poulain e.a. (UGent/AOE/Raakvlak)

Materiaalstudie hoogversierd aardewerk - Erik Johansson (Universiteit van Lund, Zweden)

Materiaalstudie middeleeuwse insignes - A.M. Rasmussen (Universiteit van Waterloo, Canada)

Doctoraatsonderzoek over plantaardige verschraling in aardewerk - Dimitri Teetaert (UGent)

Doctoraatsonderzoek Crumbel project (Cremations, Urns and Mobility, Ancient Population Dynamics in Belgium) - Sarah Dalle (UGent)

Onderzoek naar bouwputten - Vincent Debonne (AOE)

Bachelorthesis over bronzen grapes - Alex Decoussemaeker (UGent)

WOODAN, onderzoek naar archeologische houtvondsten - Silke Lange en Jelte van der Laan

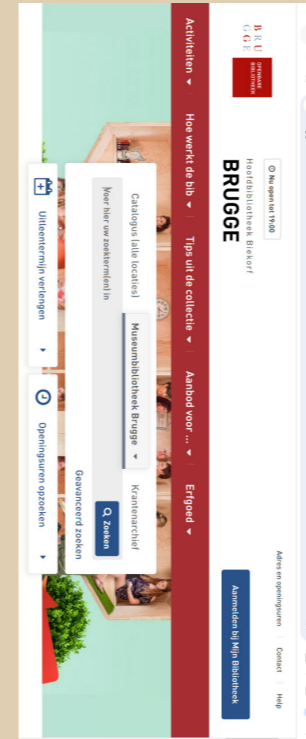

Stage en jobstudenten

Dit jaar begeleidde het depot een stagestudente die een alternatieve depotstage liep. Zij was in het depot betrokken bij de verschillende stappen van de vondstverwerking van recente en oudere ensembles en hielp met het wassen, puzzelen en plakken van aardewerk; skeletten wassen en klaarleggen voor het bezoek van de fysisch antropologe; vondsten determineren, sorteren en op de juiste wijze verpakken, invoeren in het inventarisatieprogramma en opbergen in het depot. Deze zomer mocht het depot een jobstudent met een ernstige visuele beperking aan het werk zetten. Na een sollicitatiegesprek en een intern overleg, was het mogelijk deze student verschillende, voor de dienst nuttige, taken te geven.

Tot slot kwam ook een BIS-stagiair van de museumbibliotheek het bibliotheekonderdeel XXII Archeologie, dat te raadplegen is bij Raakvlak, inventariseren en hernummeren. Hij zorgde ervoor dat nu ook een zeer groot deel van de publicaties uit deze bibliotheek op te zoeken zijn via de website van de Openbare Bibliotheek van Brugge.

De verbeterde indeling van de bibliotheek en nieuwe nummers zorgen ervoor dat de boeken in de toekomst beter terug te vinden zijn (digitaal en fysiek) en het zal de verhuis naar de nieuwe locatie ook eenvoudiger maken. De vrijwilligers vulden het werk van de BIS-stagiair aan door alle bibliotheeknummers duurzaam te bevestigen op de boeken.

Deponeringen

Eén van onze kerntaken is het opnemen en bewaren van archeologische ensembles. Zowel de archeologische vondsten als de opgravingsdocumenten uit ons werkingsgebied worden samen in ons depot bewaard. Op deze wijze is alle informatie uit het Brugse Ommeland steeds samen beschikbaar voor toekomstig onderzoek. In 2023 werden zo 33 archeologische ensembles aan ons depot gedeponeed.

Bruiklenen

Naast deze nieuwe tijdelijke opstellingen worden vondsten uit de Pakhuizen ook nog tentoongesteld in de vaste opstelling van verschillende musea en andere instellingen zoals Het Hanze Museum in Lübeck, het Gruuthusemuseum, Museum Onze Lieve Vrouw ter Potterie, Het Diamantmuseum, het St. Janshospitaal, het Stadhuis van Brugge en het Vloethemveld in Zedelgem. Enkele jaren geleden kwam de onderzoeksgroep die bezig was met het uitwerken van de tentoonstelling 'Het jaar 1000, Nederland in het midden van de Middeleeuwen' te Leiden (NL) in het Rijksmuseum van Oudheden op inspiratiereis naar Brugge voor een rondleiding in de binnenstad en een bezoek aan onze tentoonstelling 'Verhalen uit de ondergrond, Brugge in het Jaar 1000' die nog tot oktober 2024 opgesteld staat in het Gruuthusemuseum. Voor deze tentoonstelling ontleenden zij nadien ook een stuk uit de collectie van de Pakhuizen.

In totaal hadden we in 2023 zes nieuwe bruikleenaanvragen voor een geheel van 58 objecten. Samen met 8 andere langdurige bruiklenen stonden er 301 voorwerpen uit ons depot ergens opgesteld in binnen- en buitenland.

- Erfgoedlab Damme, '7 stemmen'.
- 'Gif Mo Goaze': 80 km archeologie dwars door West-Vlaanderen, Provincie West-Vlaanderen reizende tentoonstelling die eind september 2022 opende in Langemark. In 2023 stond de tentoonstelling in: Maldegem (17/12/2022 tot 21/01/2023); Beernem (28/01/2023 tot 04/03/2023); Kortemark (11/03/2023 tot 15/04/2023); Oostvleteren (22/04/2023 tot 28/05/2023); Oostkamp (06/06/2023 tot 07/07/2023); Zuidschote (15/07/2023 tot 27/08/2023); Torhout (02/09/2023 tot 08/10/2023); Krombeke (15/10/2023 tot 19/11/2023); Bredene (25/11/2023 tot 06/01/2024). In 2024 reist de tentoonstelling verder en doet ze van 22 april tot 24 mei Brugge aan (Provinciehuis Boeverbos).
- 'Over vliegen, vallen... en opgraven', te Archeocentrum Velzeke (12/5/2022-17/9/2023).
- Stukken uitgeleend voor de nieuwe vaste opstelling van het Sint-Janshospitaal (Musea Brugge).
- Het jaar 1000, Nederland in het midden van de Middeleeuwen, Leiden (NL) in het Rijksmuseum van Oudheden.

Een lepel van essenhout en kom uit veldesdoorn, nu tentoongesteld in de nieuwe opstelling van het Sint-Janshospitaal. Late middeleeuwen, Brugge Wollestraat - Oude Burg - Kartuizerinnenstraat Jonckheere II en Brugge Predikherenrei. Inventarisnummers: 94001/1/10F/1 en BR11/PRED/1/40/E/1)

DE ERFGOEDFABRIEK

totale vloeroppervlakte
Erfgoedfabriek: **7 355 m²**
3 regenputten van **20 000 l**
(samen **60 000 l**)
totale vloeroppervlakte geklimatiseerde depots in het
gebouw: **2 898 m²**
vloeroppervlakte geklimatiseerd depot voor Raakvlak:
102 m²
vloeroppervlakte niet-actief geklimatiseerd depot voor Raakvlak
Koelcel: **450 m²**
10 000 dozen met archeologische vondsten
4 000 kostuums
meer dan **50 000** objecten van Musea Brugge

Sinds 2006 huist Raakvlak in de Pakhuizen aan de Komvest te Brugge. Al enkele jaren botst de dienst, en vooral het depot, op de grenzen van dit gebouw. Ook Musea Brugge en het Kostuumatelier kampten met beperkte en verouderde opslagmogelijkheden en depotruimtes. De Stad Brugge, in samenwerking met de provincie West-Vlaanderen, vond voor deze diensten een gezamenlijke oplossing met de aankoop en verbouwing van een fabriekspand op een terrein buiten de stad.

In dit gebouw zijn verschillende geklimatiseerde depotruimtes ingericht, alsook een groot, niet actief geklimatiseerd depot. Raakvlak krijgt in dit nieuwe gebouw moderne depotruimtes, kantoren, een educatieve ruimte, een koelcel en werkruimtes zoals een atelier, een onderzoeksruimte en een fotostudio. De overige depotruimtes in het gebouw worden gevuld met de volkskunde collectie en de collectie toegepaste kunsten van Musea Brugge alsook de OCMW collectie. Het depotgebouw voorziet verder ook ruimte voor regionale collecties van de arrondissementen Brugge en Oostende en kan ook plaats aanbieden voor tijdelijke opslag in geval van calamiteiten in gebouwen van culturele collecties uit de regio. De collectie van het Kostuumatelier (met de historische collecties van de Gouden Boomstoet en de Heiligbloedprocessie) vindt onderdak in een apart deel van het gebouw.

Na de ingrijpende verbouwingen was het begin juli zover: De officiële opening van de Erfgoedfabriek in de aanwezigheid van Jan Jambon, Minister-president van de Vlaamse Regering en Cultuur en Matthias Diependaele, Vlaams minister van Onroerend Erfgoed. Voor de provincie

West-Vlaanderen was er de Gedeputeerde Sabien Lahaye-Battheu en voor Stad Brugge burgemeester Dirk De fauw en de schepenen. Een feestelijk startschot voor de ingebruikname van het gebouw waar we al lang naar uitkeken.

In de tweede helft van 2023 werden nog enkele laatste elektriciteitswerken en andere afwerkingen uitgevoerd. Musea Brugge kon in deze periode alvast effectief met de verhuis van de collectie naar haar depotruimtes starten. Voor Raakvlak was het nog even wachten tot deze werken beëindigd waren. Eind 2023 kon Raakvlak al een deel van één niet-geklimatiseerde opslagruimte in gebruik nemen. In de eerste helft van 2024 zal de verhuis van de archeologische collectie aanvatten.

In voorbereiding voor de verhuis zijn we reeds enkele jaren bezig met het nakijken van alle dozen met vondsten om deze beter te verpakken en te labelen. Daarnaast hebben we in 2023 vooral ingezet op het aanpassen en voorbereiden van het digitale inventarissysteem Atlantis. Met de extra toepassingen is nu een digitale plaatsbepaling mogelijk en kunnen dozen, vondsten en depotplaatsen gelabeld en aan elkaar gelinkt worden met behulp van QR-codes. In verschillende depotruimtes zijn internettoegangen voorzien waardoor de gegevens van op de etiketten met een handscanner ingelezen kunnen worden. Dit systeem zal het beheer en de plaatsbepaling van de vele vondsten in het depot eenvoudiger maken.

Wij kijken er erg naar uit om onze collectie onder te brengen in de nieuwe depotruimtes met stabielere klimaatcondities!

"Bij Raakvlak liep ik stage om mijn administratieve vaardigheden te vergroten. Blij dat ik deze leerrijke ervaring heb mogen beleven en er de fantastische mensen heb leren kennen. Archeologen zijn best wel boeiend :)"

"Ik ben 19 jaar en werkte deze zomer als jobstudent bij Raakvlak. Daarnaast ben ik slechtziend. De collega's hebben veel rekening met mij gehouden."

Ik vond het leuk dat ik heel afwisselende taken mocht uitvoeren en mijn interesse voor archeologie is aangewakkerd."

"Als student archeologie was een vakantiejob bij Raakvlak de max! Ik heb veel mogen bijleren en mocht meehelpen aan diverse projecten."

"Een stage bij Raakvlak is de max! Dat is toch wat ik te horen kreeg van menig medestudent telkens wanneer zij hun ervaringen bij Raakvlak met mij deelden. Na enkele weken zelf stage gelopen te hebben in het knusse depot 'de Pakhuizen' te Brugge - het hoofdkwartier van Raakvlak - kan ik eerlijk medelen dat mijn medestudenten volkomen gelijk hadden. De drie weken die ik doorbracht in het depot vlogen voorbij. Elke dag viel er wel iets avontuurlijks te beleven. Van skeletresten schrobben tot walviswervels reinigen - de archeologen bij Raakvlak hadden iedere dag een boeiend en leerrijk takenpakket voor mij klaar staan. Wat mij vooral bijblijft

is de fijne begeleiding, sfeer en collegialiteit bij Raakvlak. Tijdens mijn stage kon ik altijd rekenen op een team van bekwame mensen die altijd klaar stonden om mijn vragen te beantwoorden en hulp te bieden waar nodig. Daarnaast stond ik versteld van al de gave objecten waarmee ik tijdens mijn stage in aanraking kwam. Een loden fragment van de lijkst van Maria van Bourgondië, het heupbeen van een mammoet, een resem aan fascinerende metalen voorwerpen - zoals koperen munten en fragmenten van steekwapens - schedels van clerici, mammoettanden en zelfs een balein van een walvis. Werkelijk, schatten op zolder - soms letterlijk! Save to say, mijn stage bij Raakvlak was een onvergetelijke ervaring waarvoor ik het team bij Raakvlak zeer dankbaar ben. En net zoals mijn medestudenten kan ik nu ook beamen: een stage bij Raakvlak, dat is de max."

"Mijn stage bij Raakvlak was een unieke ervaring waarbij ik enorm veel heb mogen bijleren en werd opgenomen in een heel enthousiast en warm team."

Hiernaast viel mijn stage ook samen met de ontdekking van een bijzondere vondst van een loden grafkist, waarvan het proces nauw gevolgd werd in het nieuws."

"Afgelopen zomer vervulde ik mijn stage bij Raakvlak in het kader van mijn opleiding Geografie en Geomatica. Het was interessant om te ervaren hoe geografie en archeologie samenkomen en elkaar versterken in de praktijk. Zo was er een project waar ik aan mocht deelnemen, namelijk het Ter Doest project. In dit kader heb ik samen met het team grondboringen uitgevoerd om op zoek te gaan naar sporen van een oude abdij. Ik kon dus mijn eigen kennis van bodems goed gebruiken, maar ook nieuwe kennis opdoen. Niet alleen bij dit project, maar ook bij de andere taken heb ik veel kunnen bijleren over de praktijk van mijn studies."

"Bij Raakvlak werd ik door veel meer omringd dan fijne mensen. Het is een werkplek waar de geschiedenis van Brugge weer tot leven komt. Elke dag keek ik vol spanning uit naar de nieuwste vondsten en ontdekkingen. Het was dan ook een plezier om daar mijn steentje te mogen aan bijdragen. Er zijn weinig jobs die zo tastbaar zijn en maatschappelijk relevant. Een unieke ervaring om te koesteren."

"Tijdens mijn thesis bij Raakvlak heb ik enorm veel bijgeleerd en een echte passie ontdekt voor middeleeuws glas. Het leukste object dat ik ben tegen gekomen in het depot was een glazen sprenkelaar uit de late middeleeuwen, afkomstig uit Syrië. Het was een plezier om het depot in te duiken en tussendoor babbels te slaan met de mensen op het bureau. Ook kwam ik voor het eerst in contact met depotwerking. Ondertussen werk ik zelf in het Onroerend Erfgoeddepot in Enname waar ik mijn opgedane kennis goed kan benutten. Bedankt Raakvlak!"

JONG VOLK

Of het nu ging om een vakantiejob, een stage voor studenten archeologie en geografie, een stage voor werkzoekenden via Emino of een Beroepsinlevingsstage: heel wat jonge mensen vonden in 2023 hun weg naar onze werking.

We laten hen vooral zelf vertellen wat ze er van vonden!

In 2023 volgde ik (van april tot oktober) een Beroepsinlevingsstage bij Musea Brugge onder begeleiding van Björn Hinderyckx, hoofd-bibliothecaris te Musea Brugge, en Griet Lambrecht van Raakvlak. Voor de eerste helft van deze stage was ik actief in de Museumbibliotheek te Oostmeers 17, Brugge. Van juli tot oktober was ik actief bij Raakvlak in hun gebouw aan Komvest 45 te Brugge, waar mijn opdracht was om de ganse bibliotheek te inventariseren en in te geven in WISE, in aanloop naar de verhuis van Raakvlak naar de Erfgoedfabriek.

Er was bij Raakvlak geen fysieke onderverdeling van de bibliotheek per onderwerp, waardoor een specifiek boek terugvinden afhing van de persoonlijke kennis van de medewerkers en de collectie was maar deels ingegeven in WISE. Hierdoor was er nood aan een volledige inventarisering zodat boeken terugvinden gemakkelijker zou zijn voor de medewerkers bij Raakvlak en anderen die gebruik willen maken van de bibliotheek.

Björn en Griet stelden tijdens een algemeen overleg over mijn periode bij Raakvlak een ordening op om te gebruiken als leidraad bij de inventarisering, met een onderverdeling van de inhoud van de bibliotheek in categorieën op basis van locatie, archeologisch materiaal en archeologische theorie en methodologie. Daarnaast werden de kasten waarin de bibliotheek bewaard werd, genummerd van 1 tot 20 zodat elke kast één per één werd overlopen.

Het dagelijkse werk bestond uit elke kast die bestond uit negen vakken één voor één te overlopen en de boeken daarin zowel in te geven in WISE en in een Excelbestand met informatie zoals titel, auteur en het kast- en vaknummer bij Raakvlak. Tijdens deze stage werd de bibliotheek niet fysiek gerangschikt volgens de nieuwe ordening per thema omdat dit voor chaos zou zorgen en bij de verhuis naar de Erfgoedfabriek zou de volledige bibliotheek sowieso fysiek gerangschikt worden volgens de nieuwe ordening. De uitzondering hierop waren de tijdschriften, aangezien individuele nummers verspreid waren over de bibliotheek en het was gemakkelijker om deze te verzamelen in één kast en dan in te geven in Excel met een overzicht van alle nummers in het bezit van Raakvlak.

Al snel werd duidelijk dat de inventaris die eerder was opgesteld niet zou voldoen omdat een aanzienlijk deel van de boeken geen gepaste categorie hadden. In overleg met Griet werd de inventaris meermaals gewijzigd om nieuwe categorieën toe te voegen op basis van geografie, materiaal of een overkoepelend thema zoals dodenzorg. Als een boek kon geplaatst worden in twee verschillende categorieën, dan werd ook overlegd om te bepalen welke categorie gepaster was. Uiteindelijk werden achttien van de twintig kasten volledig geïnventariseerd.

Werken bij Raakvlak was een zeer aangename ervaring met een warm team dat altijd bereid was om te helpen met vragen of feedback te geven over het verloop van de

inventarisering.

Een beroepsinlevingsstage (BIS) is een betaalde stage in een bedrijf of instelling waar de VDAB een wettelijk kader voor verschaft. Zij voorzien een opleidingscontract en keuren het voorgestelde opleidingsplan goed. Tijdens de stage worden essentiële beroepsvaardigheden aangescherpt en worden competenties aangeleerd op de werkvloer. Via deze stage kan de stagiair(e) een eerste werkervaring opdoen.

DE BODEM VAN HET JAAR: MARKT, TORHOUT

Publieksmoment bij de aanvang van de grondwerken (maart 2021), met geldende coronamaatregelen

Hoe bodems informatie kunnen prijsgeven over het transformeren van het landschap.

De Markt van Torhout, de ziel van de stad, moest aangepakt worden. De riolering was al jaren versleten, maar hoe pak je zo'n cruciaal dossier aan?

Al jaren werkte men minutieus aan het meest complexe rioleringsdossier van de binnenstad. In 2020 kon het eerste archeologische vooronderzoek opgestart worden in de vorm van een mechanisch booronderzoek. Door 10 mechanische boringen uit te voeren in de straten rondom de markt waar ook rioleringswerken nodig waren, zoals in de Kortemarkstraat en de Rijselstraat, kon een beeld van de bodemsamenstelling vastgesteld worden. De boringen toonden aan dat er geen bodemontwikkeling meer aanwezig was. De originele bodemontwikkeling was volledig verdwenen door het ingraven van onder andere nutsvoorzieningen. Het was snel duidelijk dat verder archeologisch onderzoek hier niets zou opleveren.

Op de markt van Torhout bleek niets minder waar. Kort na het aanvangen van de rioleringswerken en het aanleggen van het plein bleek dat de archeologen overuren moesten draaien, en dat ook de bodems een verhaal konden vertellen.

Vandaag helt de markt een beetje af in zuidoostelijke richting. Uit de bodem bleek dat deze helling initieel aanzienlijk meer uitgesproken was. In een bodemprofiel gelegen tussen het oude stadhuis en de Hofstraat, werd de originele bodem gevonden. Deze originele bodem was ontwikkeld in een relatief dunne laag dekzand en begraven onder meer dan een meter antropogene sedimenten. De bodem was hier dus merkbaar opgehoogd, nochtans is deze plek vandaag nog steeds lager gelegen op de markt.

Op nauwelijks 50m afstand, vlak bij de Nieuwstraat, werd eveneens een bodemprofiel bestudeerd. Hier werden enkel de dieper gelegen groene, glauconietrijke sedimenten geregistreerd. De natuurlijke bodem die zich hier ongetwijfeld ook had ontwikkeld bleek volledig afgegraven te zijn. De archeologische sporen werden gevonden in de groene geologische sedimenten die pas vanaf een meter diepte zichtbaar waren. Hoewel dit nog steeds een van de hoogste plekken is, werd deze locatie op de markt dus aanzienlijk afgegraven.

Wij kunnen concluderen dat het originele reliëf tussen de Nieuwstraat en de Hofstraat minstens 150-200 cm groter was dan vandaag en dat

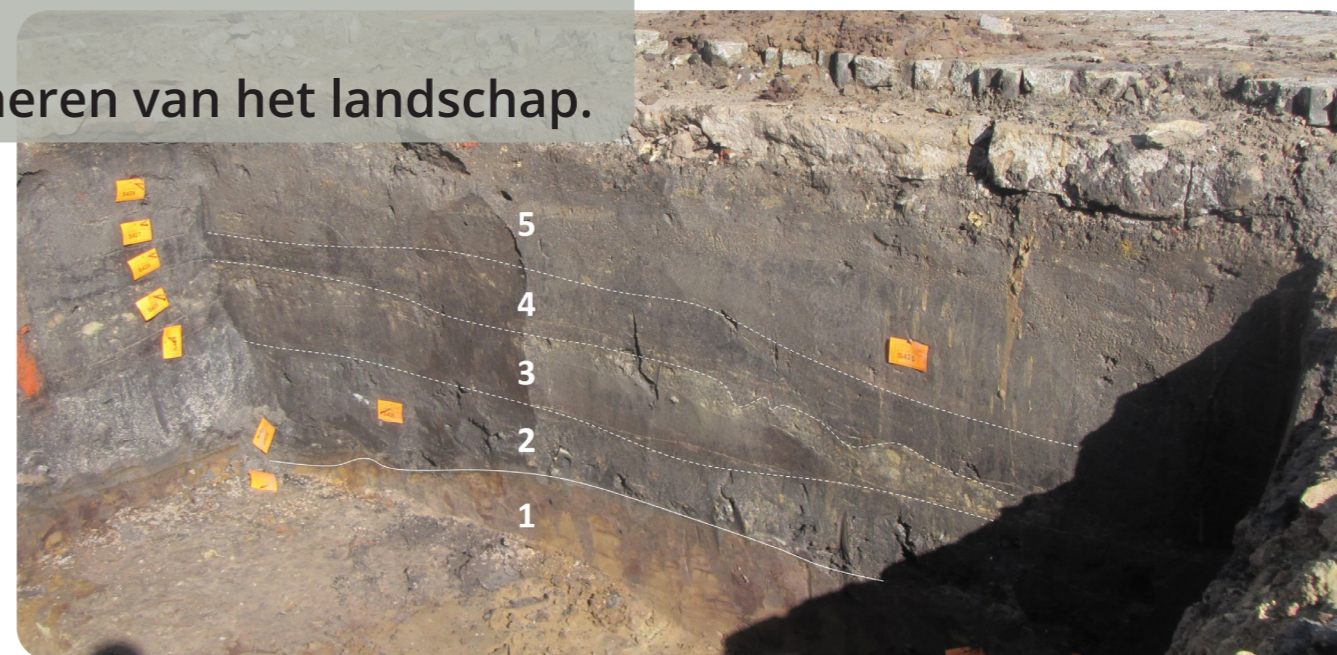

Mechanisch booronderzoek in de Kortemarkstraat

de reliëfwijziging volledig te danken is aan menselijke ingrepen. Men heeft gedurende eeuwen bewust de markt minder steil gemaakt.

Vooran de kerk werd ook een bijzonder bodemprofiel opgegraven. In deze bodem zijn zeker 5 veldstenen lagen zichtbaar. De onderste lagen bestaan uit brokken en fragmenten van veldstenen, de hogere lagen zijn vakkundiger geplaatst met een helling van ongeveer 45 graden. Dit zorgt voor een grotere stabiliteit tegen erosie. Aan de hand van vondsten kunnen wij de 5 lagen (A, B, C, D, E) vrij goed dateren en leren wij dat deze elkaar in een korte periode opvolgen. De stenen lagen zijn de kasseien van toen en waren wellicht vroeger markt- of straatlagen. De donkere lagen tussen de stenen bestaan uit afval die werd achtergelaten, voornamelijk organisch materiaal. In plaats van dit af te graven of op te kuisen, werd na een tijd een nieuwe steenlaag hier bovenop aangebracht. De marktlagen werden later verstoord aan de linkse kant van de bodem eerst door een gracht (2, 2b) en later door de funderingen van recentere gebouwen (3, 4, 5).

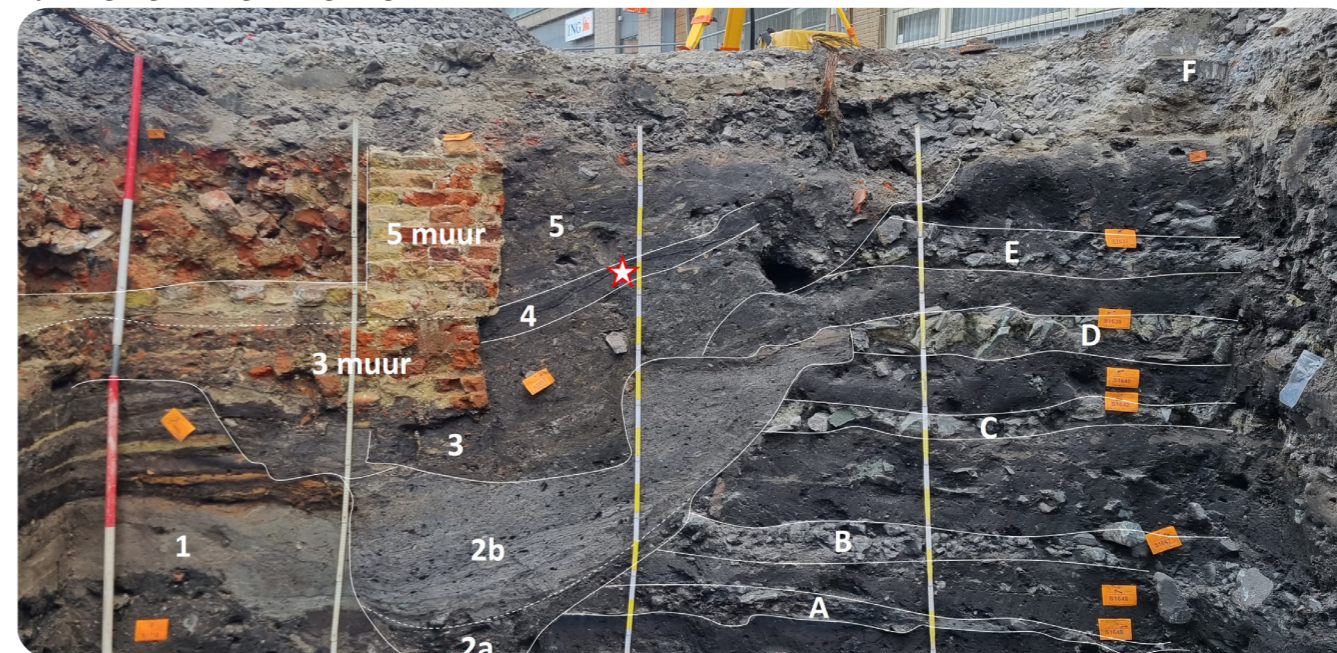
Bodemprofiel gelegen ten zuidwesten van de ingang van de Sint-Pieterskerk. Rechts zijn de marktlagen zichtbaar, links een oude gracht en recentere funderingen.

Bodemprofiel aan de Hofstraat. Onderaan (1-2) is de originele bodem nog duidelijk zichtbaar, begraven onder verschillende ophopingslagen (3-5)

Bodemprofiel aan de Nieuwstraat. De originele bodemontwikkeling is hier volledig verdwenen. De archeologische sporen zijn aangelegd in de groene geologische sedimenten.

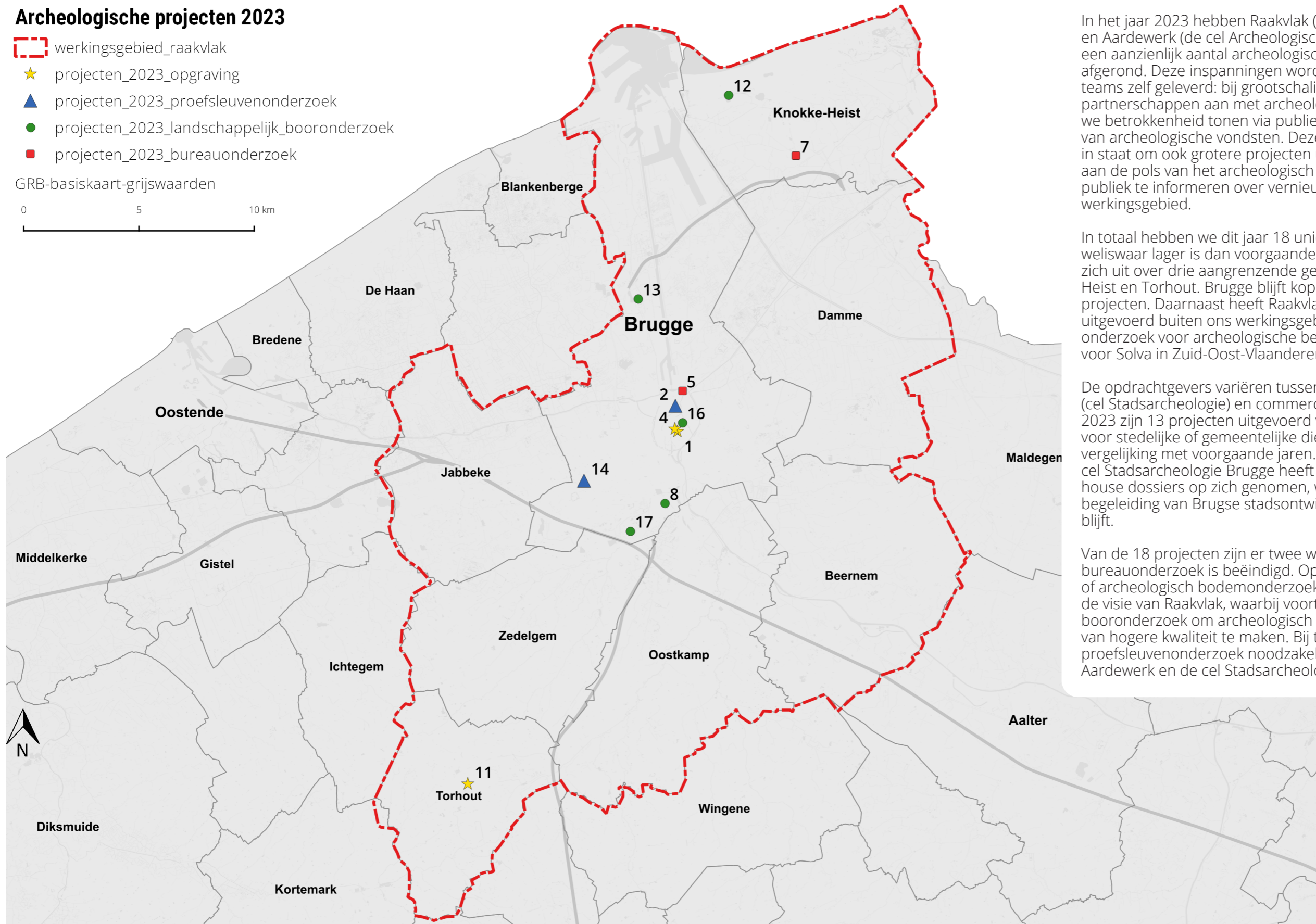
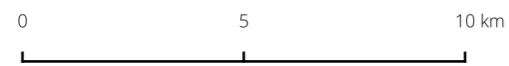

ARCHEOLOGIE IN BRUGGE EN OMMELAND

Archeologische projecten 2023

- werkingsgebied_raakvlak
- projecten_2023_opgraving
- projecten_2023_proefsleuvenonderzoek
- projecten_2023_landschappelijk_booronderzoek
- projecten_2023_bureauonderzoek

GRB-basiskaart-grijswaarden

In het jaar 2023 hebben Raakvlak (de cel Stadsarcheologie) en Aardewerk (de cel Archeologisch Onderzoek) opnieuw een aanzienlijk aantal archeologische projecten succesvol afgerond. Deze inspanningen worden niet louter door onze teams zelf geleverd: bij grootschalige projecten gaan we actief partnerschappen aan met archeologische bedrijven, waarbij we betrokkenheid tonen via publieksmomenten of het wassen van archeologische vondsten. Deze samenwerking stelt ons in staat om ook grotere projecten uit te voeren, de vinger aan de pols van het archeologisch werkveld te houden en het publiek te informeren over vernieuwend onderzoek binnen ons werkingsgebied.

In totaal hebben we dit jaar 18 unieke projecten voltooid, wat weliswaar lager is dan voorgaande jaren. Deze projecten strekten zich uit over drie aangrenzende gemeenten: Brugge, Knokke-Heist en Torhout. Brugge blijft koploper met negen unieke projecten. Daarnaast heeft Raakvlak dit jaar zeven opdrachten uitgevoerd buiten ons werkingsgebied, met name bodemkundig onderzoek voor archeologische bedrijven, zoals de boorprojecten voor Solva in Zuid-Oost-Vlaanderen.

De opdrachtgevers variëren tussen aangesloten gemeenten (cel Stadsarcheologie) en commerciële klanten (Aardewerk). In 2023 zijn 13 projecten uitgevoerd voor derden en 5 projecten voor stedelijke of gemeentelijke diensten, wat een stijging is in vergelijking met voorgaande jaren. Sinds de oprichting van de cel Stadsarcheologie Brugge heeft de stadsarcheoloog veel in-house dossiers op zich genomen, waardoor de archeologische begeleiding van Brugse stadsontwikkelingsdossiers gewaarborgd blijft.

Van de 18 projecten zijn er twee waar het onderzoek na een bureauonderzoek is beëindigd. Op elf locaties is landschappelijk of archeologisch bodemonderzoek uitgevoerd, passend bij de visie van Raakvlak, waarbij voortdurend wordt ingezet op booronderzoek om archeologisch onderzoek efficiënter en van hogere kwaliteit te maken. Bij twee projecten was een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk, en op drie locaties hebben Aardewerk en de cel Stadsarcheologie een opgraving uitgevoerd.

ID	Gemeente	Straat	laatste onderzoeksstap	voor derden?
1	Brugge	Eekhoutpoort	opgraving	
2	Brugge	Baliestraat	proefonderzoek	X
3	Ninove	Burchtdam	landschappelijk booronderzoek	X
4	Brugge	Kartuizerinnenstraat	opgraving	
5	Brugge	Komvest	bureauonderzoek	X
6	Velzeke	N46	landschappelijk booronderzoek	X
7	Knokke-Heist	Rustoordstraat	bureauonderzoek	X
8	Brugge	Kloosterhof	landschappelijk booronderzoek	X
9	Kluisbergen	Molenstraat	landschappelijk booronderzoek	X
10	Ronse	Pont West	landschappelijk booronderzoek	X
11	Torhout	Burg	opgraving	
12	Knokke-Heist	Krommedijk	landschappelijk booronderzoek	
13	Brugge	De Spie	landschappelijk booronderzoek	X
14	Brugge	Doornstraat	proefonderzoek	X
15	Aalst	Hoezekouterdreef	landschappelijk booronderzoek	X
16	Brugge	Groene Rei	landschappelijk booronderzoek	
17	Brugge	Chartreuseweg	landschappelijk booronderzoek	X
18	Aalst	Hoezekouterdreef	landschappelijk booronderzoek	X

Doornstraat, Brugge

In opdracht van Stad Brugge voerde Aardewerk van 6 tot en met 8 november 2023 een proefsleuvenonderzoek uit langs de Doornstraat in Sint-Andries. Het onderzoek kadert in de geïntegreerde inrichting van het gebied Foreest. Op het perceel van 53036 m² groot werden 11 proefsleuven gegraven.

In de sleuven werden verschillende sporen in kaart gebracht: kleine kuiltjes met ondiepe onregelmatige bodem, een aantal greppels en verschillende rechthoekige sporen met donkere, organische vulling. Het blijkt om enerzijds natuurlijke en anderzijds recente sporen te gaan. Op basis van historische kaarten kunnen deze sporen gelinkt worden aan een fase van bosbeplanting of boomgaard in de 19e eeuw. Ook het weinige materiaal dat in deze sporen wordt aangetroffen is te dateren in de 18e-19e eeuw. Verschillende van de greppels kunnen eveneens aan deze landgebruiksfase gelinkt worden, al gaan die op basis van het vondstmateriaal mogelijk terug tot in de late middeleeuwen. In al deze sporen werden in totaal 19 vondsten verzameld. Het aardewerk is zeer gefragmenteerd: geen enkele scherf is groter dan 2 centimeter en ouder dan de 14e eeuw.

Hoewel het onderzoek weinig archeologische informatie oplevert, is op het terrein wel een interessant geologisch en bodemkundig verhaal te vertellen. Dankzij het aanleggen van een grote hoeveelheid bodemprofielen kan de opbouw van het landschap op deze plek, dat op basis van de bodemkaart en de geologische kaarten bijzondere kenmerken bezit, duidelijker in kaart gebracht worden. Terreinbezoeken van UGent wetenschappers dr. Pieter Gurdebeke (geoloog) en dr. Sibbrecht Reiniere (archeoloog en natuursteenspecialist) helpen de bodem beter te interpreteren.

De profielen tonen een dikke ploeglaag, wat aantoont dat het terrein bij momenten zeer diep is bewerkt. Wanneer bodemontwikkeling wordt aangetroffen gaat het doorgaans om restanten van podzolbodems of bodems die nog niet sterk ontwikkeld zijn in het dekzand uit het Weichseliaan. Net als in het landschappelijk bodemonderzoek is duidelijk dat het ontbreken van een duidelijke podzolbodem mogelijk gelinkt is aan het ondiep voorkomen van het onderliggende tertiaire substraat (Eoceen), gekenmerkt door grijsgroen kleihoudend fijn zand met glauconiet en hier en daar (veld)steen. Glauconiet verhindert een sterke verzuring van de bodem.

Op basis van een opeenvolging van bodemprofielen in sleuf 1 wordt duidelijk dat de top van dit Eoceen een meer uitgesproken reliëf heeft dan het maaiveld, met een opduiking centraal in het veld. Op sommige plaatsen ligt het Eoceen minder dan 0,5 m onder het maaiveld. Naar het zuiden toe daalt de top van het Eoceen merkbaar en worden de veldsteenfragmenten groter en talrijker. Daarnaast is ook de aanwezigheid van silexkeien interessant. Deze kunnen deel uitmaken van een terrasniveau op de opduiking van Sint-Andries. De platte veldstenen liggen in banken of concentraties, vaak (schuin) gelaagd, aan de top van het substraat. Deze schuine gelaagdheid kan mogelijk het gevolg zijn van vorstverwering. Op verschillende plekken in de sleuven zijn mooie vorstwiggen bewaard die zijn gevormd in het tertiaire substraat en zijn opgevuld met het beigebruine, windgeblazen dekzand uit het Weichseliaan.

Vermoedelijk heeft de toestand van het terrein, namelijk het ondiep voorkomen van het tertiaire substraat, waardoor het terrein centraal zeer drassig is, ervoor gezorgd dat het gebied enkel extensief werd gebruikt, bijvoorbeeld voor land- en bosbouw.

Burg, Torhout

In 2023 kreeg Aardewerk de kans een opgraving uit te voeren in de binnenstad van Torhout. Stad Torhout plant de herontwikkeling van een kantoorgebouw tot een doorgang en groenzone langs de Burg in Torhout. Het terrein omvatte enkele gesloopte gebouwen, waaronder het oude FOD Financiën gebouw. Archeologisch proefonderzoek in 2023 toonde aan dat het gebied archeologisch potentieel heeft, met bewoningsresten uit de middeleeuwen en muurresten uit de late 18e eeuw of vroege 19e eeuw. De middeleeuwse lagen worden bewaard in situ en vormen niet het onderwerp van de opgraving.

Het onderzoek vond plaats op 11 december 2023, waarbij een sleuf van 230 m² werd aangelegd. Het meest opvallende resultaat was de verstoring van het terrein tot op de opgravingsdiepte. Drie bodemkundige profielen werden aangelegd, waarbij de moederbodem op twee locaties werd bereikt. Archeologische sporen omvatten muurresten en kuilen met keukenafval uit de tweede helft van de 20e eeuw. Vondsten omvatten mosselschelpen, dierlijk bot, conservenblikken en uniformknopen uit de 19e eeuw van de rijkswacht. Het lijkt er sterk op dat de archeologen hier afvalkuilen van de 19e-eeuwse rijkswachtkazerne hebben ontdekt. Het behoud van dieper liggende lagen in situ is gegarandeerd. Verdere stappen omvatten de verwerking van zeefstalen en identificatie/datering van uniformknopen, evenals historisch onderzoek naar de aanwezigheid van de rijkswacht op het terrein.

**Eekhoutpoort, Brugge:
Het archeologisch
onderzoekprogramma op
de nieuwe museumlocatie
Brusk**

Het grootste archeologische project dat Aardewerk uitvoerde in 2023 is de opgraving op de nieuwe museumlocatie BRUSK. De opgraving leverde al spectaculaire resultaten op, zoals een beschilderde grafkelder met daarin een loden kist. Het veldwerk is afgerond, maar wij en een team topwetenschappers werken nu in alle rust aan de verwerking van deze schat aan informatie.

Het veldwerk

Van mei tot augustus 2023 heeft Aardewerk de opgraving uitgevoerd langs de Eekhoutpoort in Brugge, op de locatie waar de nieuwe museumlocatie BRUSK verrijst. Op het terrein zijn een mechanisch booronderzoek, een vlakdekkende opgraving en enkele opgravingsputten uitgevoerd.

Op 8 en 9 mei 2023 zijn acht mechanische boringen uitgevoerd. Door compacte tertiaire sedimenten kon de geplande diepte van 800 cm niet steeds worden bereikt, wat sporen oplevert van een verdwenen en voorheen onbekende waterloop.

Op 22 mei begon de vlakdekkende opgraving in de noordelijke zone. De meest opvallende ontdekking was de aanwezigheid van de funderingen van de kerk van de Eekhoutabdij. Het betreft een veldstenen kapel uit de 12e eeuw, uitgebreid tot abdijkerk in de 13e tot 15e eeuw. Binnen en rond de kerk zijn verschillende grafkelders ontdekt, waarvan sommige geïdentificeerd kunnen worden. Tussen deze resten zijn fragmenten gevonden van de zandige bodem die dateert vóór de bouw van de stenen kapel. Onder en door deze bodem zijn paalsporen ontdekt, behorende bij een structuur uit de 10e of 11e eeuw.

In de funderingen van recentere, 19e- of 20e-eeuwse structuren is een grote hoeveelheid bouwelementen ontdekt die afkomstig zijn van de sloop van de Eekhoutabdij.

In de zuidelijke zone zijn vijf opgravingsputten aangelegd, waaronder één in de opvulling van een oude, voorheen onbekende waterloop die actief was tot de 13e eeuw. In deze pakketten zijn een groot aantal hoornpitten gevonden, die aansluiten bij eerdere opgravingen van leerlooierijen. In de laatste sleuf is een intacte middeleeuwse tegelvloer ontdekt.

Onderzoeksprogramma

Het veldwerk is afgerond, maar het onderzoek gaat door. Het meest tijdsintensieve deel start nu: de verwerking van de resultaten en het natuurwetenschappelijk onderzoek.

Het grondplan van de archeologische opgraving is voltooid en wordt nu aangevuld met de resultaten van het proefsleuvenonderzoek en archeologisch onderzoek in aanpalende percelen. De sites Garenmarkt (1990), Eekhoutstraat (1990) en Eekhoutpoort (2008) hebben aanwijzingen opgeleverd van de complexe landschappelijke geschiedenis van dit deel van Brugge. Dit omvat opgevlude Reien en moerassige omstandigheden, evenals uitgebreide leerlooierijen, menselijke resten, grafkelders en veldstenen muren. Het in kaart brengen van deze onderzoeken zal de fragmentaire waarnemingen uit de huidige opgraving in een breder kader plaatsen. In samenwerking met historici wordt archiefonderzoek gedaan om de identiteit van de menselijke resten, met name van het skelet in een loden kist, te achterhalen.

Een beoordeling van de vondsten zal de onderzoekers helpen bij het verfijnen van de datering van de oudste elementen, met name de sporen en lagen die dateren vóór de bouw van de veldstenen kapel. De grote hoeveelheid bouwkeramisch materiaal die is verzameld, biedt mogelijkheden voor verder onderzoek, met name vloertegels.

Op dit moment wordt een natuurwetenschappelijk onderzoeksprogramma uitgevoerd, waarbij menselijke resten worden geanalyseerd voor 14C-datering en eventueel DNA-onderzoek, en de inhoud van de loden kist wordt onderworpen aan palynologisch en parasitologisch onderzoek.

Hoewel tijdens het mechanische booronderzoek slechts liners van 32 mm werden verzameld, hebben de opgravingsputten in de zuidelijke zone bijzonder mooie bodemprofielen opgeleverd die direct gelinkt kunnen worden aan de resultaten van het booronderzoek. Dit maakt pollenonderzoek, diatomeeënonderzoek en chemische analyses mogelijk. Stalen voor micromorfologisch onderzoek worden voorbereid om informatie te verkrijgen over de landschappelijke geschiedenis van Brugge vóór

de volle middeleeuwen.

Bodemprofielen binnen de noordelijke zone wijzen op een gefragmenteerde, maar goed bewaarde bodem uit de overgang tussen de vroege en de volle middeleeuwen (10e tot 11e eeuw). Natuurwetenschappelijk onderzoek uit deze lagen kan informatie opleveren over de landschappelijke geschiedenis van Brugge op de overgang tussen de vroege en de volle middeleeuwen.

Om de indrukwekkende collectie natuursteen te onderzoeken, wordt ingezet op natuursteendeterminatie, terwijl archeozoologisch onderzoek van dierlijk botmateriaal een aanvulling vormt op het onderzoek naar middeleeuwse leerlooierijen. Houtdeterminatie van de resten uit graven kan informatie opleveren over funeraire gebruiken, en verschillende voorwerpen komen in aanmerking voor conservatie, waaronder fragmenten textiel en edelmetalen gevonden in graven, en polychromie op natuurstenen bouwelementen.

Conclusie

Archeologisch onderzoek is per definitie multidisciplinair. Het is onze opdracht topwetenschappers aan het werk te zetten. Op die manier kan de enorme schat aan informatie die de opgraving opleverde leiden tot kenniswinst. En zo schrijven we mee aan het verhaal van de stad.

IN DE COULISSSEN VAN DE CEL STADSARCHEOLOGIE

Het mooie terreinwerk met bijwilen spectaculaire vondsten wordt elders in dit jaarverslag besproken, maar archeologie is uiteraard veel meer dan alleen maar opgraven. Veel zaken gebeuren achter de schermen en zijn omwille van die reden niet altijd zichtbaar. In onderstaande paragrafen willen we even stilstaan bij enkele van die processen.

De perceptie van de archeoloog die werven langdurig stil legt, is even hardnekkig als achterhaald. Binnen de huidige wetgeving is archeologie een deel van een bouwproject, al van in de (voor) ontwerpfase. Vanaf een bepaalde omvang wordt elk dossier in de binnenstad onderworpen aan een impactanalyse: "vormen de geplande werkzaamheden een bedreiging voor het archeologisch bodemarchief en zo ja, hoe kunnen we daarmee omgaan?". In een aantal situaties resulteert dat in verder veldwerk, maar dikwijls is die stap niet nodig of niet zinvol. Terreinonderzoek en de bijhorende rapportage heeft een bepaalde kostprijs, maar hoe vroeger we erbij betrokken zijn, hoe beter het inpassen in planning of opmaak van een bestek. Achter de schermen werken we op die manier mee aan allerlei lopende en toekomstige dossiers van Stad Brugge, waarbij we de belangen van de Stad behartigen.

Concrete voorbeelden uit 2023

De Stad wil een deel van de Vesten ontharden en vergroenen en sloopt daarvoor enkele gebouwen op de Boninvest. Historisch kaartmateriaal situeert daar delen van de laatmiddeleeuwse stadsmuren en enkele halfronde torens. Archeologische interventies in de jaren 1990 bevestigen dit. De toekomstige archeologische opvolging bestaat vooral uit het vrijwaren van deze funderingsresten bij de sloop, zodat deze mogelijk opnieuw geëvoceerd kunnen worden.

Boninvest op de Marcus Gerards kaart

Boninvest met aanduiding van stadsmuur en torens

Het bekendste stadspark van Brugge, het Minnewaterpark wordt opnieuw ingericht. De geplande werkzaamheden zijn erg oppervlakkig, zoals het vernieuwen van wandelpaden. De archeologische verwachting in die bovenste pakketten is erg laag: we verwachten enkel de funderingen van het Fraeyhuis, een 20ste-eeuws kasteeltje dat in de jaren 1960 afgebroken werd, terug te vinden.

Fraeyhuis Minnewaterpark. Bron: GM_56_72

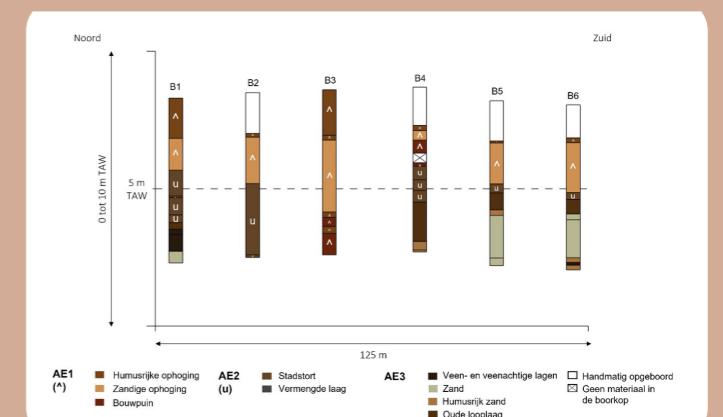

Triennale Brugge kiest telkens interessante plekken uit in de binnenstad om hedendaagse kunstinstallaties te plaatsen. Die locaties worden allemaal op voorhand gescreend zodat er zich geen conflicten met archeologische resten in de ondergrond kunnen voordoen. Indien nodig wordt er geschoven. Op de foto zien we aardkundige Jari een landschappelijke boring beschrijven.

Boringen in het kader van de Triennale

Ter voorbereiding van de omvangrijke heraanleg van de stationsomgeving (R30) worden mechanische boringen uitgevoerd ten noorden van de Unesco-rotonde. Op die manier kunnen we lang op voorhand inschatten of er nog interessante bodemlagen aanwezig zijn en zo ja, op welke diepte die zich bevinden.

Mechanische boringen R30

Ook bij dossiers die pas in de toekomst in een definitieve plooi vallen geven we input. Vermeldenswaardig zijn de nieuwe Krakelebrug met aanhorigheden, diverse fietsstraten in het historische stadscentrum of het beheerplan dat opgemaakt werd voor de geplande restauratie van het Belfort. Onderzoek in ons rijke Brugse stadsarchief levert enkele interessante stukken op, onder meer een brief uit 1912 gericht aan het stadsbestuur, waarin ook toen al de vermeende scheefstand van de toren aangekaart werd!

Loketfunctie

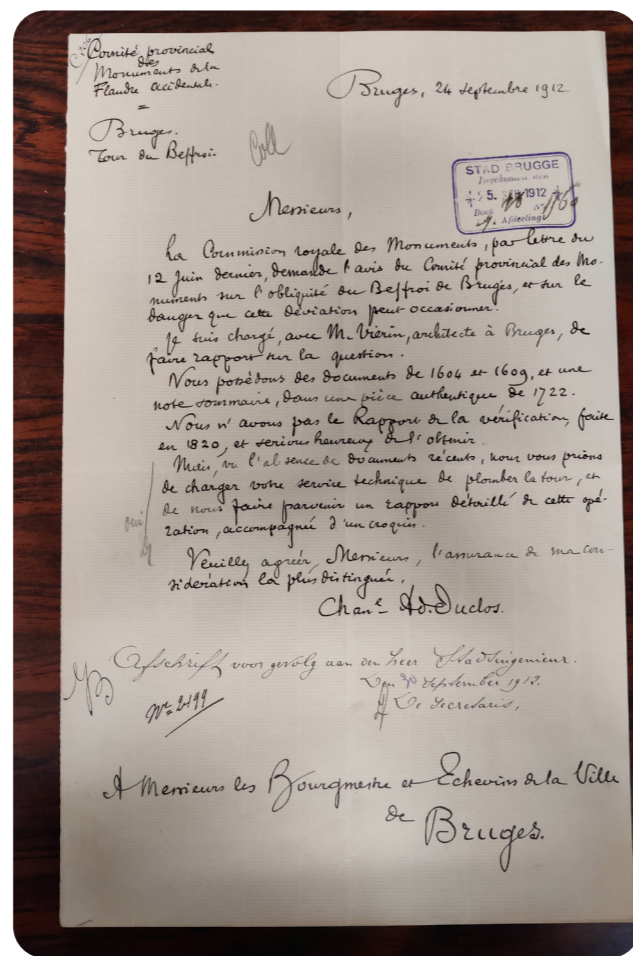
Ook in 2023 werkten we verder aan onze loketfunctie voor architecten, bouwpromotoren en burgers. Externe archeologiebedrijven die actief zijn in Brugge kunnen beroep doen op onze expertise en ons advies. Onder meer Ruben Willaert, BAAC, RAAP, Bart Bot archeologie, Pertinax, Acke en Bracke, Groep van Vooren klopten afgelopen jaar bij ons aan.

Het verhaal van Brugge

In Brugge zijn natuurlijk nog allerlei bouwprojecten lopende, waarbij we niet zelf de touwtjes in handen hebben. Het is belangrijk om van alles op de hoogte te zijn, zodat we de puzzelstukjes van het Brugge-verhaal kunnen leggen en waar nodig wetenschappelijk of historisch advies kunnen leveren. Ook tijdens veldwerk helpen we graag een handje en waar mogelijk kijken we met onze publieksmedewerker hoe we bepaalde projecten kenbaar kunnen maken aan het grote publiek. Vermeldenswaardig zijn de onderzoeken in de Boeveriestraat (voormalig VTI), maar ook de laatste fase van de archeologische opgraving rondom de Sint-Annakerk, waar ook mooie beschilderde grafkelders aan het licht kwamen.

Archiefonderzoek Belfort

BRUGGE ONROEREND ERFGOED GEMEENTE

Stad Brugge heeft een zeer lange traditie om zijn onroerend erfgoed in stand te houden en is daardoor internationaal gekend als één van de best bewaarde historische steden. Het is dan ook geen verrassing dat de stad op 1 juli 2023 door minister Diependaele werd erkend als onroerenderfgoedgemeente. Beernem is erkend sinds 2017, waardoor er sinds 2023 twee van de 25 onroerenderfgoedgemeentes in Vlaanderen binnen het werkingsgebied van Raakvlak zijn gelegen.

Om de erkenning aan te vragen moet de gemeente een beleidsplan opstellen om aan te tonen dat ze dit groot engagement willen en kunnen opnemen. De beleidsvisie moet zowel integraal als geïntegreerd zijn. Dit houdt in dat de beleidsvisie omtrent het beheer en behoud van bouwkundig, landschappelijk en archeologisch erfgoed nauw op elkaar moet afgestemd zijn. Deze integrale visie moet tevens afgestemd worden op de andere beleidsdomeinen, zoals ruimtelijke ordening, toerisme, natuur, e.a. Binnen de gemeentelijke administratie en de ondersteunende IOED dient de nodige erfgoedexpertise aanwezig te zijn om de door Vlaanderen toegekende bevoegdheden en taken uit te voeren.

Voor het uitwerken van de beleidsvisie werd de uitgebreide expertise betreffende het bouwkundig erfgoed van de dienst Monumentzorg en Erfgoedzaken Brugge gebundeld met de archeologische expertise van Raakvlak en afgestemd op het beleid rond cultuurhistorische landschappen.

Door deze erkenning krijgt Brugge meer instrumenten om het eigen onroerenderfgoedbeleid verder vorm te geven. Tevens wordt een onroerenderfgoedgemeente door de Vlaamse Overheid, het agentschap Onroerend Erfgoed, aanzien als een bevoorrechte partner. Enerzijds wordt de autonomie van de gemeente groter en anderzijds wordt er nauwer samengewerkt met het agentschap Onroerend Erfgoed op het vlak van beschermd erfgoed. Aan de erkenning zijn voorwaarden verbonden, zoals het opnemen van enkele specifieke taken en bevoegdheden. Tot het takenpakket behoren o.a. het verlenen van toelatingen bij niet-vergunningsplichtige ingrepen aan het beschermde erfgoed en om akte te nemen van archeologienota's.

NAOORLOGS BOUWKUNDIG ERFGOED (1945-1989)

Onbekend maakt onbemind?

Ons naoorlogs bouwkundig erfgoed haalt de laatste jaren dikwijls het nieuws, al gebeurt dit meestal in mineur. Denk maar aan Villa's Vaeck & Indegracht in Zemst, het brutalistisch zwembad van Wervik en het station van Kortrijk. Overal in Vlaanderen gaan heuse architectuurparels tegen de grond of lijkt sloop imminent, aangezien een vaststelling of bescherming op de inventaris Onroerend Erfgoed ontbreekt. Soms is het kwaad al geschied of een vergunning reeds verleend, alvorens dit ter ore komt van erfgoedliefhebbers of omwonenden. Zo plots als ze weg zijn, zo vaak werd dit erfgoed niet gedegen gedocumenteerd en geëvalueerd.

Een moeilijk evenwicht

De publieke perceptie op enkele naoorlogse architectuurstijlen zit natuurlijk niet mee en wekt zowel toen als nu controverse. Zo wordt al snel gerefereerd naar de lelijke jaren '70; een als het ware mistroostige tijd waar veel in grijs gehulde hoogbouw en betonconstructies de kop opsteken. Dit stigma lijkt o.a. te ontstaan vanuit een onwennigheid aan de soms afstandelijke nieuwe strakke vormtaal, die in schril contrast stond met de uiterlijke warmte en tierlantijntjes van de architectuur uit voorgaande periodes.

Belang & waardering

Toch vormen de soms omstreden architectuurstijlen uit de naoorlogse periode een wezenlijk onderdeel van onze Belgische bouwgeschiedenis en architectuurexperimenten. Ze zorgen, net als andere bouwstijlen, voor een unieke architectuurlaag in ons bebouwde landschap. Modernisme, expo '58, functionalisme, brutalisme, postmodernisme, het zijn maar enkele van de toonaangevende architectuurstromingen. Het is een tijd waar nieuwe architectuuropvattingen, idealen en visies op onze leefomgeving gepaard gaan met een ongekende waaier aan innovatieve architecten, bouwmaterialen, technieken en experimenten.

Beetje bij beetje wordt de naoorlogse architectuur in België belicht en gewaardeerd. Zo steken steeds meer documentaires de kop op zoals; Het koninkrijk van René Heyvaert en Leven in een ballon (Arch. A.J. Lode Janssens), maar ook de fantastische minireeksen De Modernisten en De Architecte op VRT Canvas online. Daarnaast worden prachtige woningen vastgelegd en gedeeld met het brede publiek door fotografen zoals Toeristmodernist, die deze tevens verwerkt tot o.a. wandelgidsen. Ook op evenementen zoals Open Monumentendag, komt deze architectuur steeds meer aan bod. Deze hernieuwde aandacht kan een eerste stap zijn in het alsnog waarderen, vaststellen of beschermen.

1&2: Sociale woonwijk in brutalistische stijl. De gebouwen staan niet op de inventaris en worden binnenkort afgebroken, Oostkamp

Bewustwording

Gelukkig lijkt Vlaanderen stilaan te ontwaken en kan het tij van een nakende sloop voor het naoorlogs erfgoed mogelijks gekeerd worden. In het erfgoedveld namen verschillende actoren stappen, om een duidelijke boodschap over te brengen aan de regering. Zo nam het agentschap Onroerend Erfgoed het naoorlogs erfgoed mee als mogelijk beschermingsthema voor komende regeerperiode 2024-2029. Vanuit NOE & GORDUNA werd een brief gericht aan de kabinetten van ministers Zuhair Demir en Matthias Diependaele. In deze brief werd ondermeer verwezen naar de grote bedreiging door de versoepelde (sloop)wetgeving en het ontbreken van naoorlogs erfgoed op onze erfgoedinventarissen.

Daarbovenop zorgen de steeds strengere energienormen dat de bedreiging in een stroomversnelling geraakt, wat overigens van toepassing is voor alle vormen van bouwkundig erfgoed. Ook wakkere burgers en erfgoedliefhebbers helpen mee in de bewustwording en vechten lokaal vergunningen aan. Deze hoognodige bewustwording en gezamenlijk streven komt net op tijd en zorgt hopelijk voor een verdiende en bredere maatschappelijke waardering van dit jonge erfgoed.

Hiaat wegwerken & in kaart brengen

Op heden is het voor lokale besturen en erfgoedactoren moeilijk om rond dit thema een erfgoedbeleid te voeren, gezien er geen (gedegen) expertise of juridisch kader voor handen is. De inventaris Bouwkundig Erfgoed werd door het agentschap Onroerend Erfgoed opgesteld in een tijd waar er weinig oog was voor de naoorlogse architectuur. Aangezien de inventaris Bouwkundig erfgoed voor veel lokale besturen de basis vormt voor hun onroerenderfgoedbeleid is het belangrijk om deze aan te vullen en te actualiseren a.d.h.v. thematische inventarisrondes.

Met Raakvlak zijn we ons hier heel erg van bewust. Daarom willen wij ons graag inzetten om deze naoorlogse architectuur in kaart te brengen binnen ons werkingsgebied. Natuurlijk kunnen wij dit niet alleen en rekenen we graag op de kennis van lokale burgers en eigenaars.

Heb je dus weet van waardevol naoorlogs erfgoed en kan je ons wat meer informatie geven? Stuur het ons gerust door via Info@raakvlak.be

- 3: Karaktervolle dokterwoning in brutalistische stijl, 1977 Torhout. Bron: Architectenwoning.be
- 4: NMB station Torhout in zuivere Expo '58. Het station is het enige in zijn soort een uiterst gaaf bewaard, 1963
- 5: Beschermde architectenwoning Marc Dessauvage, 1978-1980 Zedelgem
- 6: Unieke jaren '70 woning naar ontwerp van de eigenaar zelf, niet opgenomen op de inventaris, Sijsele
- 7: Modernistische H.M.M.G. kerk van de toonaangevende architect A.J. Degeyter, 1962-1965 Beernem
- 8: Prachtige jaren '60 woning met invloeden van de Expo '58-stijl, niet opgenomen op de inventaris, Jabbeke. Bron: ImmoWoon.be

3 dagen
2 excursies
28 lezingen
1 receptie
437 deelnemers
3 rondleidingen
7 keer Urbanus

Van woensdag 22 maart tot en met vrijdag 24 maart 2023 organiseerde Raakvlak, in samenwerking met Stichting Promotie Archeologisch Onderzoek (SPA0) en agentschap Onroerend Erfgoed de 19e BNA-contactdagen in Brugge. BNA staat voor de Belgische en Nederlandse contactdagen voor archeologen en bouwhistorici en wordt jaarlijks georganiseerd, afwisselend in België en Nederland. In 2023 was het de beurt aan Brugge en ging het congres door in de prachtige stadsschouwburg. Gedurende het 3-daagse congres wachtte de deelnemers een goed gevuld en afwisselend programma.

Op woensdag konden de deelnemers kiezen uit twee excursies in Brugge of het Ommeland. Een groep vertrok met de bus voor een bezoek aan Damme, Hoeke, Monnikerede en Sluis. Onder leiding van professor Wim De Clercq en dr. Jan Trachet van de Universiteit Gent maakten de deelnemers kennis met het boeiende verhaal van de verdwenen Zwinhavens. Een tweede groep bleef in Brugge en dook onder leiding van Joris Nauwelaerts, Sofie Baert en Christophe Deschaumes van de Dienst Monumentenzorg en Erfgoedzaken Brugge achter de gevels van prachtige Brugse erfgoedpanden.

De volgende twee dagen bestonden uit een afwisselend programma met lezingen door Belgische en Nederlandse archeologen en bouwhistorici binnen 5 overkoepelende thema's: de sociale topografie van de stad, publiekswerking, science en archeologie, lokale tradities in materiaalgebruik en leven als een edelman. Boeiende lezingen over weverswijken en vollershoeken (Mathijs Speeke, UGent), publieksarcheologie (Caroline Landsheere, UGent), het genetisch geheugen van de Zuidelijke Nederlanden (Maarten Larmuseau, KU Leuven), geofysisch onderzoek aan de Abdij van Ter Doest in Lissewege (Philippe De Smedt, UGent), wapenschilden en hoofden op huizen in Brugge en de Noordelijke Nederlanden (Dirk Jan de Vries, Universiteit Leiden), de kalkoen en andere grote vogels (Quentin Goffette, KBIN en Anton Erynck, agentschap onroerend erfgoed), Pieter Bladelin (Wim De Clercq, UGent) en nog veel meer, werden aangevuld met een ludieke afsluiter met als titel "is er iemand die al weet, hoe dit heet". Tijdens deze presentatie kon de zaal samen nadenken over de functie, herkomst, etc. van bijzondere objecten die werden ingezonden door deelnemers. Tot slot was er de mogelijkheid tot bezoeken aan de erfgoedcollectie van de schouwburg, de gotische zaal in het stadhuis en de expo 'Brugge en de zee' en het hof Bladelin.

Kortom, de 19e BNA-contactdagen in Brugge waren een groot succes!

Op 18 en 19 april 2024 vindt de volgende editie van de BNA-contactdagen plaats in Delft (Nederland).

BNA

INTERNATIONAAL
KUSTVEEN SYMPOSIUM

Congressen in 2023

Op 16, 17 en 18 januari 2023 ging in de vriendenzaal, op de zolder van het Groeningemuseum, het internationale symposium "geoarchaeological reconstruction of holocene coastal landscapes along the north sea" door. Het congres werd georganiseerd door het PROSPECT international thematic network en High Tide - Low Tide CRA van Universiteit Gent in samenwerking met Raakvlak.

Gedurende drie dagen werden de deelnemers ondergedompeld in het boeiende onderzoek over het kustlandschap in het holoceen. Op maandag konden deelnemers een bezoek brengen aan de expo 'Brugge en de zee' waarbij aan de hand van een augmented reality (AR) maquette en verschillende objecten de geschiedenis van de verbinding van Brugge met de zee wordt geïllustreerd.

Op dinsdag volgde een brede waaier aan lezingen over innovatieve onderzoeken naar het reconstrueren van (pre)historisch kustveen en getijdenlandschappen door heel wat gerenommeerde (internationale) onderzoekers.

Op de laatste dag van het symposium was het tijd voor de deelnemers om zelf de handen uit de mouwen te steken. Tijdens praktische, hands-on workshops konden de deelnemers kennismaken met de state-of-the-art onderzoekstechnieken met het boren, beschrijven, bemonsteren en interpreteren van sedimentsequenties uit het Holoceen kustlandschap.

Vooraf dit laatste deel van het evenement was een groot succes. De deelnemende archeologen gingen naar huis met een rugzak vol praktische kennis over de ondergrond in het kustlandschap en de meest recente onderzoekstechnieken, klaar om dit toe te passen in het werkveld.

SCHOLENBEZOEKEN

In 2023 konden we heel wat scholen verwelkomen in ons depot en op archeologische sites.

Daarnaast stelden we ook twee educatieve pakketten beschikbaar: bij de tentoonstelling 'Verhalen uit de Ondergrond. Brugge in het jaar 1000' in het Gruuthusemuseum in Brugge en bij de reizende tentoonstelling 'Gif mo Goaze! 80km archeologie dwars door West-Vlaanderen' in Beernem, Oostkamp en Torhout.

We hebben geen cijfers over het aantal keer dat deze door scholen werden gebruikt om (al dan niet onder begeleiding van een gids) een tentoonstelling te bezoeken.

DATUM	LOCATIE	SCHOOL	THEMA
13/01	BRUGGE	VBS DE REGENBOOG	RONDLEIDING IN HET DEPOT
19/01	BRUGGE	?	RONDLEIDING OP SITE
15/03	OOSTKERKE	VBS SIJSELE	RONDLEIDING OP SITE
15/03	OOSTKERKE	OLVA VIVENKAPELLE	RONDLEIDING OP SITE
15/03	OOSTKERKE	VBS DE OOIEVAAR	RONDLEIDING OP SITE
15/03	OOSTKERKE	VBS 'T NESTJE	RONDLEIDING OP SITE
20/04	KNOKKE-HEIST	HEILIG HARTSCHOOL	TEST VONDSTEN(F)LUISTERAARS
21/04	KNOKKE-HEIST	HEILIG HARTSCHOOL	TEST VONDSTEN(F)LUISTERAARS
02/05	BRUGGE	SINT-ANDREASINSTITUUT	TEST VONDSTEN(F)LUISTERAARS
05/05	BRUGGE	SINT-ANDREASINSTITUUT	TEST VONDSTEN(F)LUISTERAARS
12/05	BRUGGE	OLVA DE MEERSEN	ARCHEOLOGIE
26/05	BRUGGE	SINT-ANDREASINSTITUUT	RONDLEIDING OP SITE
30/05	BRUGGE	STEINERSCHOOL	RONDLEIDING OP SITE
30/05	BRUGGE	VBS SINT-LEO HEMELSDAELE	RONDLEIDING OP SITE
30/05	BRUGGE	SINT-FRANSISCUS XAVERIUSINSTITUUT	RONDLEIDING OP SITE
06/06	BRUGGE	VBS SINT-LEO HEMELSDAELE	RONDLEIDING OP SITE
06/06	BRUGGE	BS BRUGGE CENTRUM	RONDLEIDING OP SITE
08/06	BRUGGE	VBS SINT-LEO HEMELSDAELE	RONDLEIDING OP SITE
08/06	BRUGGE	SINT-FRANSISCUS XAVERIUSINSTITUUT	RONDLEIDING OP SITE
05/10	JABBEKE	DE WASSENAARD	TEST VONDSTEN(F)LUISTERAARS
12/10	JABBEKE	DE WASSENAARD	TEST VONDSTEN(F)LUISTERAARS
24/10	ZEDELGEM	VBS DE LEEUW	CULTUURDAG ONDERWIJS
24/10	ZEDELGEM	VBS DORP	CULTUURDAG ONDERWIJS
26/10	ZEDELGEM	DE GLIMLACH	CULTUURDAG ONDERWIJS
26/10	ZEDELGEM	DE STAPSTEEN	CULTUURDAG ONDERWIJS
30/10	BRUGGE	UANTWERPEN, HERITAGE STUDIES	PUBLIEKSWERKING

Enkele sfeerfoto's van scholenbezoeken in 2023.

Laat je verrassen door een archeologisch object uit je eigen buurt, voor een reis door tijd en cultuur!

Na het succes van de archeologische uitdagingen op onze educatieve website '123archeologie.be', voegden we eind oktober met veel trots een nieuwe uitdaging toe voor het vierde, vijfde en zesde leerjaar: 'Vondsten(f)luisteraars'. Dit project is mogelijk gemaakt door een subsidieaanvraag bij het bovenlokaal cultuurdecreet van gemeente Beernem, in samenwerking met tal van andere partners, waaronder lokale heemkundige kringen, erfgoedverenigingen, VIVES Hogeschool, Oetang Learning Designers en Histories vzw.

Met 'Vondsten(f)luisteraars' duiken leerlingen in het 360°-depot, een volledig virtuele weergave van ons onroerend erfgoeddepot De Pakhuizen, om op zoek te gaan naar de doos met vondsten uit hun eigen gemeente. De doos kunnen ze vervolgens ontlend bij de lokale bibliotheek of bij Raakvlak om met de vondsten aan de slag te gaan in de klas. De vondsten zijn hyperrealistische replica's, ge-3D-print door Maaklab VIVES Hogeschool en met zorg geschilderd door Raakvlak. Voor elk van de 8 gemeenten in het werkingsgebied van Raakvlak (Brugge, Beernem, Damme, Jabbeke, Knokke-Heist, Oostkamp, Torhout en Zedelgem) is er een unieke doos met telkens twee vondsten. Deze werden geselecteerd in overleg met de heemkundige kringen, erfgoedverenigingen en lagere scholen in de gemeenten.

De vondsten bieden de leerlingen de mogelijkheid om kritisch bronnenonderzoek uit te voeren en hun bevindingen op creatieve wijze tot uiting te brengen. Dit alles met als doel hen bewust te maken van de rijke culturele geschiedenis die verscholen ligt achter elk archeologisch artefact.

Zo brengen de voorwerpen thema's zoals identiteit, symboliek, propaganda, geluk en zelfzorg tot leven.

Pascal Ennaert, voorzitter van Raakvlak: "Dankzij 123archeologie maakten honderden klassen kennis met de archeologische praktijken. Met dit vervolgentraject proberen we de leerlingen te doen inzien dat archeologie geen ver-van-hun-bedshow is, maar ook draait rond culturele thema's. Aan de hand van replica's worden ze getriggerd om op onderzoek te gaan en deze te vergelijken met ons eigentijds doen en laten. Een prehistorische pijlpunt daagt hen uit om trendsetters te worden, een Gallo-Romeinse nagel doet hen nadenken over geluk en ongeluk, een middeleeuws pelikaanhoofdje leidt hen naar een onderzoek over symboliek..."

Na uitgebreide testfases in verschillende scholen, waaronder VBS De Regenboog in Beernem en VBS De Wassenaard in Jabbeke, kunnen we met genoegen vaststellen dat zowel leerlingen als leerkrachten enthousiast zijn over 'Vondsten(f)luisteraars'.

LUF LEEN, DE REGENBOOG

"Dit was een meer dan geslaagde les. De leerlingen voelden zich vereerd dat ze mochten deel uitmaken van het project en als eerste aan de slag mochten met de opdrachten. Bovendien komt alles wat ze leren uit hun eigen leefwereld, hun eigen regio. Dat maakt het heel herkenbaar."

LUF INGRID, DE WASSENAARD

"De workshop is bijzonder boeiend en leerrijk. Er is een goede combinatie tussen archeologie, cultuur en creativiteit. De zinvolle en toffe opdrachten spreken de fantasie van de kinderen enorm aan. De kinderen leren bijzonder veel bij in interactieve en creatieve opdrachten. Ze zijn heel enthousiast en willen hier zeker méér over leren!"

Meer dan 200 nieuwsgierige buurtbewoners kwamen luisteren naar onze rondleidingen bij de opgraving van BAAC Vlaanderen in het centrum van Oostkerke.

Met het thema 'Beestig!' trokken we tijdens Erfgoeddag met heel wat dierlijk botmateriaal naar de erfgoedmarkt in Brugge. Voorbijgangers konden raden welke botten er van welke dieren waren en waagden zich aan raadsels om te ontdekken welke voorwerpen vroeger uit dierlijk botmateriaal werden gemaakt.

Wist je dat de Romeinen ook al tablets hadden? Op het Jeugdboekenfeest kon je in Bib Brugge samen met ons wax schrijftabletten maken.

ACTIVITEITEN IN BEELD

Dit jaar hebben we opnieuw een scala aan leuke en gevarieerde activiteiten georganiseerd. Het was geweldig om jullie telkens zo talrijk en enthousiast te zien deelnemen. Laten we samen even terugblikken!

Op de BRUSK-site organiseerden we tijdens de Archeologiedagen een heus prospectiefestival 'Profetie of prospectie: hoe weet een archeoloog waar die moet graven?'. Met rondleidingen op de archeologische site, een archeologische waarzegster, cropmarks-workshop, een veldprospectiespel, zeef- en metaaldetectie initiaties, uitleg over geofysische meetapparatuur en archeologische boringen was er voor ieder wat wils!

De tentoonstelling 'Gif mo Goaze. 80km archeologie dwars door West-Vlaanderen' trok rond door onze provincie en streek naar in Beernem, Oostkamp en Torhout.

Traditiegetrouw kwamen er weer enkele jongeren uit het middelbaar een dag meewerken tijdens de YOUCA Action Day. Dit jaar zeefden ze archeologische stalen uit.

Tijdens beroependag kwamen twee leerlingen uit het 5de leerjaar een dag meedraaien als archeoloog op de BRUSK-site.

Kunstenaar Mario Jaques, artiestennaam TOLF (Think Out Loud Factory), verwerkte de eeuwenoude bakstenen van het Sint-Juliaanshospitaal (Brugge) in zijn nieuwste kunstwerken.

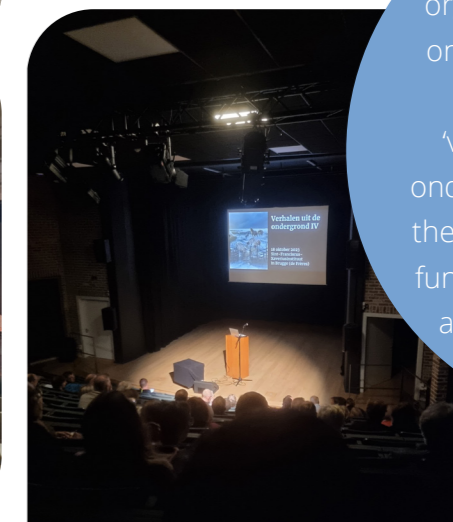
Tijdens Open monumentendag ondersteunden we Monumentendienst Brugge met rondleidingen en permanenties. Daarnaast trokken we ook naar Leuven voor een speciale gezinsworkshop rond 123 archeologie.

Tijdens het Krikakweekend organiseerden we samen met House of Time, Woesh en Erfgoedcel Brugge een heuse escape game "Race tegen de tijd." Spelers reisden doorheen de verschillende tijdsperiodes, voerden opdrachten uit en verzamelden puzzelstukken om de klok te herstarten. Tussendoor konden ze genieten van een middeleeuws broodje en stoofpotje.

Ook in 2023 organiseerden we onze halfjaarlijkse lezingenreeks 'verhalen uit de ondergrond' met als thema's religieus en funerair erfgoed en archeozoölogie.

Communicatie

In 2023 was er veel aandacht voor archeologie in de pers. We organiseerden zelf of samen met andere diensten verschillende persmomenten, onder andere over de prachtige ontdekkingen bij de opgraving van de Eekhoutabdij. Daarnaast stuurden we heel wat persberichten de wereld in. Dit resulteerde in meer dan 44 artikels, interviews of vermeldingen in verschillende kranten, nieuwswebsites, op de radio en op televisie.

Naast berichtgeving in de pers hielden we jullie ook op de hoogte van onze activiteiten via onze eigen kanalen. In 2023 verstuurden we 5 nieuwsbrieven, publiceerden we 20 berichten op onze website, plaatsten we meer dan 100 posts op facebook en instagram.

In september 2022 lanceerden we de podcastaflevering 'Heeft Atlantis echt bestaan?' in de reeks Wetenschapje van Het Geluidshuis.

Ook in 2023 werd de aflevering veel beluisterd: maar liefst **12521** keer! In totaal staat de teller nu op **22321**.

Publicaties

Ervynck Anton, Lentacker An, Aluwé Kim, Wouters Wim, Verwerft Dieter, Mikkelsen Jari & De Clerq Wim, 2023: *Dierlijke resten uit een Romeinse terp te Ramskapelle (Knokke-Heist): voeding, status en ritueel*. In: Signa 12, p. 193-204.

Ervynck Anton, Lentacker An; Wouters Wim, Poulain Maxime, Huyghe Jan, Moens Jan & Hillewaert Bieke, 2023: *Vis, havik en konijn. Een laatmiddeleeuws ensemble van dierenresten uit een beerput langs de Spanjaardstraat in Brugge*. In: Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed 302.

Goeminne Koen & Huyghe Jan, 2023: *Het verhaal achter het fluitje met een fluitje*. In: Ex Situ nr. 40, p.34-35.

Huyghe J. & Decock R., 2023: *Een stokoude gesp vertelt*. In: tentoonstellingscatalogus Erfgoedlab Damme.

Huyghe Jan en Verwerft Dieter 2023: *Pot met driehoekig opgetrokken oren. Gidsfossil voor het jaar 1000*. In: Musea Brugge Magazine jaargang 43, nummer 1, p. 26-27.

Lambrecht G., 2023. *Vloethemveld, Europese topnatuur en Open Erfgoed*. In: Musea Brugge Magazine jaargang 43, nummer 1, p. 26-28.

Lambrecht Griet, Roelens Frederik, Meulebrouck Ludo & Vanhuyse Eva, 2023: *Vloethemveld, een geslaagd samenspel van natuur en erfgoed*. In: Conflict in Contact IX, 47-63.

Landsheere Caroline, 2023: *Bouwstenen voor de toekomst*. In: Inspiratiegids Erfgoedlab Damme, juni 2023, p.30-32.

Landsheere Caroline, Van Esbroeck Tessa, Huyghe Jan en Roelens Frederik, 2023: *Educatieve bijlage 'De Bergenvaarders II: een alchemist in Brugge'*.

Moens Jan, Poulain Maxime, Huyghe Jan, Hillewaert Bieke & Ervynck Anton 2023: *Een bijzonder laatmiddeleeuws ensemble van leerresten uit een beerput langs de Spanjaardstraat in Brugge*, Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed 296.

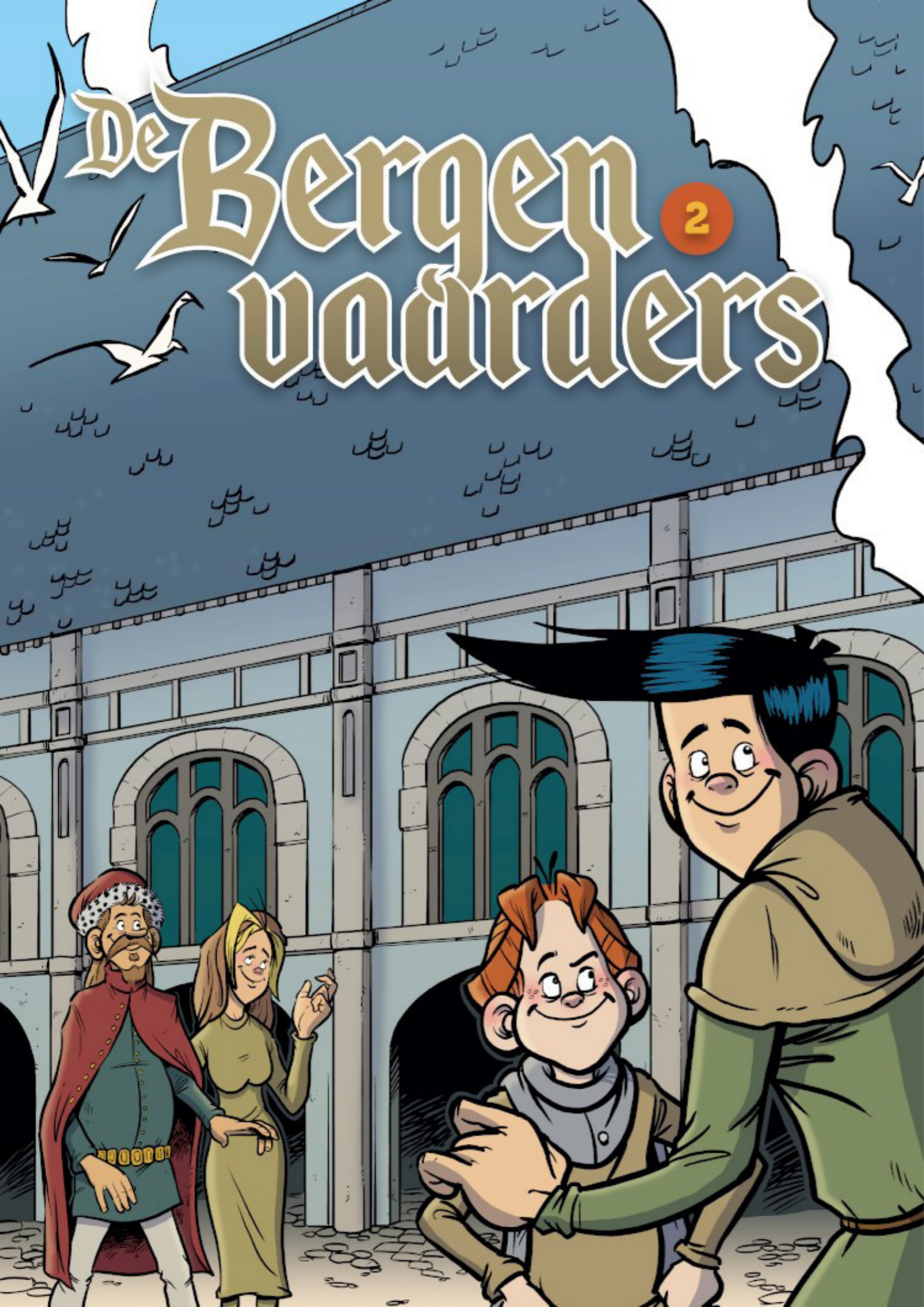
Roelens Frederik & Wets Thomas, 2023: *Fontein en moerbuizen*. In: Echo's van 400 jaar Sint-Godelieveabdij.

Vandelannoite Tom & Verwerft Dieter, 2023: *Een ovenluik van een bakhuis*. In: Musea Brugge Magazine jaargang 43, nummer 2, p.26-27.

Van Esbroeck Tessa, Landsheere Caroline & Verwerft Dieter, 2023: *Kroniekbericht "Archeologiedagen op de BRUSK-site"*. In: Brugs Ommeland jaargang 2023, nummer 2, p.69.

Verwerft Dieter, Germonpré Femke, Huyghe Jan, Roelens, Reniere Sibrecht & Deforce Koen, 2023: *Roeselareweg, Torhout: brandrestengraven en deposities in een Romeins landschap*. In: Signa 12 p.193-204.

Publicatie: "De Bergenvaarders 2: Een Alchemist in Brugge"

In het kader van het Hanzejaar 2023 stond er iets bijzonders te gebeuren. Op 11 november werd het langverwachte vervolg van het stripverhaal 'De Bergenvaarders' gelanceerd. Dit tweede deel in de reeks, "Een Alchemist in Brugge," brengt de middeleeuwse Hanzesteden Deventer en Brugge tot leven en neemt de lezers mee op een spannend avontuur naar het jaar 1370. Onze helden Hille en Thomas worden op een diplomatieke missie gestuurd om te bemiddelen in een conflict, wat tot fascinerende wendingen leidt.

Om het Deventer en Brugge van de 14de eeuw terug tot leven te brengen, werd informatie gezocht bij archeologen, historici, universiteiten en musea in binnen- en buitenland. Op die manier speelt het avontuur zich af tegen een zo historisch correct mogelijke achtergrond: zowel de kleding als gebruiksvoorwerpen, maar evengoed de architectuur en scheepvaart zijn niet lukraak getekend, maar gebaseerd op data/informatie. Deze informatie werd zorgvuldig samengevat door Raakvlak (IOED Brugge en Ommeland) en Dienst Archeologie Deventer in een educatieve bijlage. De educatieve bijlage zit boordevol weetjes, historische feiten en archeologische voorwerpen. Terwijl het stripverhaal je meeneemt op een spannend avontuur, neemt deze bijlage je mee achter de schermen en worden intrigerende verhalen en verrassende weetjes in hun historische kader geplaatst. De bijlage is gratis beschikbaar voor scholen, bibliotheken en iedereen die meer wil weten over deze fascinerende tijd en het Deventer en Brugge van de late middeleeuwen.

Een educatieve bijlage in een historisch stripverhaal speelt een cruciale rol in het vergroten van de waarde en het begrip van het verhaal. 'Bergenvaarders 2' is daardoor niet alleen een spannend avontuur, maar ook een venster naar een boeiende periode in de geschiedenis.

Het stopt niet bij een educatieve bijlage. Momenteel werken we met Bibliotheek Brugge en Stadsarchief Brugge aan een educatief pakket voor het secundair onderwijs. We zijn er zeker van dat dit verhaal een absolute meerwaarde kan worden voor de lessen geschiedenis in het derde middelbaar.

NMS HUS

THUIS BIJ DE VIKINGEN

VIKINGEN VESTIGEN ZICH IN HET ADORNESDOMEIN

GRATIS TOEGANG VIA ROLWEG

**20 APRIL, 10U-19U
21 APRIL, 10U-17U**

AGENDA 2024

13 maart

Verhalen uit de ondergrond V

Het is ondertussen een heuse traditie geworden: twee keer per jaar organiseren we de lezingreeks 'Verhalen uit de Ondergrond', waarbij we verhalen brengen over archeologie – in de breedste betekenis van het woord – in Brugge en Ommeland. Op woensdag 13 maart kan je ons vinden in Gemeenschapshuis Sint-Kruis voor lezingen rond het thema 'Wereldoorlogen'.

19u30
Gratis
Gemeenschapshuis Sint-Kruis
Moerkerkse Steenweg 190
8310 Sint-Kruis

24, 25 en 26 mei

Archeologiedagen Vloethemveld

Wat is de Vloethemveldcollectie? En wat heeft metaaldetectie hiermee te maken? Je ontdekt het allemaal op zaterdag 25 mei in het Kamphuis Vloethemveld tussen 14-17u.

Archeologiedagen Sint-Godelieveabdij
Een archeologie pop-up, rondleidingen, de grote archeologie-race, archeologische tatoeages, interactieve voorleesmomenten voor kleuters... en nog meer!
Zaterdag 24 en zondag 25 mei
10-17u

20 en 21 april

Erfgoeddag: "HUS. Thuis bij de Vikingen"

Heb je je ooit afgevraagd hoe de thuis van een Viking eruitzag? Ontdek het op 20 en 21 april, wanneer Vikingen zich vestigen in het Adornesdomein in Brugge!

Bezoek het Vikingkamp en laat je betoveren door indrukwekkende demonstraties die de wereld van de Vikingen terug tot leven brengen. Leer over hun dagelijkse gewoontes, bijzondere rituelen en ontdek hoe deze stoere krijgers hun thuis en families koesterden.

Zaterdag 10-19u
Zondag 10-17u
Gratis
Tuin van het Adornesdomein Brugge, toegang via de Rolweg.

8 september

Open Monumentendag

Details volgen later.

16 oktober

Verhalen uit de ondergrond VI

Thema: Eekhoutabdij. Details volgen later.

2 en 3 november

Krikrak familiefestival

Details volgen later.

Jammer genoeg kunnen wij de agenda voor 2024 niet garanderen. Indien een activiteit niet kan doorgaan op de datum die we hier vermelden, alvast onze excuses.

Hou zeker onze website en sociale media in de gaten voor de meest actuele info.

Bekijk hier de agenda van 2024 op onze website!

